

KIUSAAMISTA SELITTÄVÄT TEKIJÄT, KIU- SAAJAN NÄKÖKULMA

Emma Molkoselkä 0505631

Pro Gradu -tutkielma

Kevät 2023

Kasvatustieteiden tiedekunta, yleinen kasvatustiede

Lapin Yliopisto

Lenita Hietanen

Lapin yliopisto, kasvatustieteiden tiedekunta

Työn nimi: KIUSAAMISTA SELITTÄVÄT TEKIJÄT, KIUSAAJAN NÄKÖKULMA

Tekijä: Emma Molkoselkä

Koulutusohjelma/oppiaine: Yleinen Kasvatustiede

Työn laji: Pro gradu -tutkielma (X) Laudaturtyö ( ) Lisensiaatintyö ( ) Sivumäärä: 75 + 1 liite

Vuosi:2023

Tiivistelmä

Koulukiusaaminen on valitettavasti aina ajankohtainen ilmiö. Koulukiusaamista on tutkittu paljon, ja esille on nostettu tietoa eri näkökulmista. Koulukiusaamiseen liittyy valtavasti eri tekijöitä, jotka omalta osaltaan joko edesauttavat tai vähentävät koulukiusaamisen esiintymistä. Koulukiusaaminen on aiheena vielä joltain osin tabu, ja siihen liittyy hyvin paljon yksilöiden kokemia arkoja tunteita. Koulukiusaamista on pyritty tutkimaan pohtimalla siihen liittyviä tekijöitä, ja myös niitä kyseisiä tekijöitä käsittelemällä. Vain täten voidaan ymmärtää ne syyt tavoitteet ja motiivit, joita koulukiusaamistoiminnan takana piilee. Tämän pro gradu -tutkielman on tarkoitus nostaa esille kiusaajan näkökulma koulukiusaamisilmiöön, ja käsitellä niitä tekijöitä, joiden kautta kiusaajat selittävät kiusaamistoimintaansa.

Tarkastelen siis tutkimuksessani, mitä koulukiusaamista selittäviä tekijöitä aikoinaan koulukiusanneet nostavat esille. Toteutan tutkimukseni kvalitatiivisena tutkimuksena. Tutkimuksen tavoitteena on tuoda esille kiusaajien näkökulmaa tutkitavaan ilmiöön: Miten tutkittavat (aikoinaan koulukiusanneet) selittävät omaa kiusaamistoimintaansa. Tutkimuksen tarkoituksena on tukea lasten ja nuorten kasvua ja kehitystä monipuolisesti, ja täten ennaltaehkäistä koulukiusaamista.

Tutkimukseni on narratiivinen tutkimus, jossa käytän aineiston analysointimenetelminä narratiivista- sekä narratiivien analysointimenetelmää. Tutkimukseni aineistona käytin kahdeksalta henkilöltä saamiani kirjoitelmia. Käsittelin ensin jokaisen kirjoitelman omana yksittäisenä tekstinä, ja sen jälkeen käsittelin tekstejä yhtenä isona aineistona. Ensimmäisessä käsittelykohdassa nostin esille jokaisen yksilöllisen kokemustiedon koulukiusaamiseen ja sitä selittäviin tekijöihin liittyen. Kappaleen lopuksi kokosin kirjoitelmista esille nostetut huomiot taulukkomuotoon. Toisessa käsittelykohdassa nostin esille pari kirjoitelmia yhdistävää teemaa, joita käsittelin tarkemmin.

Tutkimustuloksissa nousi esille koulukiusaamista selittävinä tekijöinä ryhmäpaine, yksilön oma paha olo, kateus sekä itsetunto-ongelmat ja yksilön perheongelmat sekä kotoa opittu käytösmalli. Tutkimustulokset ovat linjassa aikaisempien tutkimusten kanssa, ja niitä voidaan käsitellä eri kiusaamisilmiöön liittyvien teoreettisten selitysmallien kautta. Tutkimukseni on osa koulukiusaamistutkimusten laajaa kirjoa, ja se tuo esille yksilöllisen palan kokemustiedosta koulukiusaamisen kentällä.

Avainsanat: Koulukiusaaminen, kiusaaja, selittävä tekijä, narratiivinen tutkimus

Sisällysluettelo

1. Johdanto.....	1
2. Teoreettiset lähtökohdat	3
2.1 Koulukiusaaminen.....	3
2.1.1 Koulukiusaamisen määritelmä.....	3
2.1.2 Koulukiusaamisen muodot	5
2.1.3 Koulu kiusaamisen ympäristönä.....	6
2.2 Kiusaamisilmiö	8
2.2.1 Koulukiusaamisen yleisyys.....	8
2.2.2 Koulukiusaamiseen liittyvät roolit.....	9
2.2.3 Koulukiusaamisen syyt, tavoite & motiivi	11
2.2.4 Kiusaamiselle altistavia tekijöitä	14
2.2.5 Kiusaamiselta suojaavat tekijät	15
2.2.6 Koulukiusaamisen seuraukset.....	17
2.2.7 Koulukiusaamistutkimus Suomessa	18
2.2.8 Kiusaamisilmiön teoreettisia selitysmalleja	20
3. Tutkimuksen metodologiset valinnat	22
3.1 Tutkimuskysymykset.....	24
3.2 Tutkimusmenetelmä: Narratiivinen tutkimus.....	24
3.3 Tutkimusjoukko	27
3.4 Tutkimuksen eettiset lähtökohdat.....	28
3.5 Aineistonkeruumenetelmä ja tutkimusaineisto.....	29
3.6 Aineiston analyysimenetelmät: Narratiivinen analyysi ja narratiivien analyysi.....	32
4. Aineiston analysointi	33
4.1 Aineiston analysointia narratiivisen analyysin mukaan	33
4.1.1 Tuloksia narratiivisen analyysin mukaan	34
4.2 Aineiston analysointia narratiivien analyysin mukaan	49
4.2.1 Tuloksia narratiivien analyysin mukaan: Kiusaamista selittävä tekijä: Yksilö, yhteisö vai ympäristö?	50
5. Johtopäätökset	55
6. Tutkimuksen arviointi	58
7. Tutkimustulosten soveltaminen ja jatkotutkimusaiheet.....	62
8. Pohdinta	63
Lähteet	65

1. Johdanto

Kiusaaminen on yleinen ilmiö, joka voi vaikuttaa yksilöihin vielä vuosien jälkeen kiusaamistapahtumista. Koulukiusaamisesta käydään keskustelua niin arkisessa vuorovaikutuksessa ystävien ja perheen kesken kuin myös yhteiskunnallisessa keskustelussa median välityksellä. Vaikka koulukiusaaminen on yleisesti tasaisessa laskussa edellisten vuosien tilastojen kanssa, ovat äärimmäisen julmat kouluväkivaltatapahtumat korostuneet (Salmivalli 2021). Mediassa tuotiin esille Covid19 -pandemian aikaisia hyvin raakoja koulukiusaamistapauksia. Vuoden 2020 lopulla tapahtuneessa Koskelan teinisurmassa kolme 16-vuotiasta poikaa kiusasi, kidutti sekä lopuksi surmasi saman ikäisen pojan käyttäen hyvin raakaa väkivaltaa. Kolme nuorta nöyryytti uhria häikäilemättömästi pitkään ennen uhrin kuolemaa. Teko herätti paljon keskustelua sosiaalisessa mediassa, ja samalla se nosti keskustelun siitä, miten lapsilla ja nuorilla tällä hetkellä menee.

Koulukiusaamisesta todetaan lainsäädännössä (Perustuslaki 11.6.1999/731) muun muassa, että väkivallan käyttäminen, uhkaaminen toisen kunnian loukkaaminen tai omaisuuden tuhoaminen eri muodoissaan on lailla kiellettyä ja täten tietynlainen kiusaamistoiminta voi täyttää myös rikoksen tunnusmerkit. Varatuomari Kaija Kess (2022) kirjoittaa myös, että vaikka rikosoikeuksellinen vastuu alkaa viidentoista vuoden iässä, poliisi tutkii myös niiden alle 15-vuotiaiden teot, jotka täyttävät rikoksen tunnusmerkistön. Niin ollen kaikki rikoksen tunnusmerkistön täyttävä toiminta tulee koulun toimesta ilmoittaa poliisille. (Helsingin Yliopisto 2022.)

Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen tuottaman kouluterveyskyselyn vastausten perusteella laadittujen tilastojen mukaan (THL, 2021) perusopetuksen 4. ja 5. luokan oppilaista kahdeksan prosenttia on kokenut koulukiusaamista vähintään kerran viikossa. Tilastot osoittavat, että lapsien ja nuorten kokemukset koulukiusatuksi tulemisesta viikoittain vähenevät toiselle asteelle siirryttäessä. Tutkimustuloksissa kuitenkin täsmennettiin 8. ja 9. luokkalaisten poikien kokemuksia koulukiusaamisesta: Vuonna 2021 kuusiprocenttia 8. ja 9. luokkalaisista pojista oli kokenut koulukiusaamista vähintään kerran viikossa. (THL 2021.) Tutkimusten mukaan koulukiusaamisen on nähty yleistyneen tietyissä ikäryhmissä, ja että

koulukiusaaminen koskettaa aikaisempaa nuorempia lapsia ja nuoria (Sanz García & Margallo, 2014, 270).

Tässä Pro gradu -tutkielmassa teoreettisissa lähtökohdissa tuodaan esille koulukiusaamisen määrittelyä, siihen liittyviä käsitteitä, kiusaamisen seurauksia ja syitä sekä koulukiusaamistutkimuksen tämänhetkistä tilaa Suomessa. Tämän jälkeen tutkielmassa esitellään tutkimuksen valintoja, muun muassa tutkimusmenetelmää ja -aineistoa, tutkimuksen aineiston analyysimenetelmää sekä tutkimukseen liittyviä eettisiä lähtökohtia.

Pro Gradu -tutkielmani on jatkoa kandiditutkielmalleni, jonka tein aiheesta ” Koulukiusattujen aikuisten kokemuksia kiusaamisen heijastumisesta minäkuvaan”. Kandiditutkielmaani varten suorittaman tutkimukseni tavoitteena on tuoda esille yksilöiden kokemuksia koulukiusaamisesta ja sen heijastumisesta heidän minäkuviinsa vielä vuosien jälkeen koulukiusaamistapahtumista. Pyrin kandiditutkielmani aikana keskittämään huomioni koulukiusaamisilmiön syvempään ymmärtämiseen, sillä koen ilmiön monialaisen ymmärtämisen olevan tärkeässä osassa ennaltaehkäisevien toimien suunnittelussa ja toteutuksessa. Kandiditutkielmani tutkimustulokset herättivät tämän jatkotutkimusaiheen, jonka tarkoituksena on syventää koulukiusaamisilmiön ymmärrystä tutkittaen ilmiötä mahdollisimman monesta näkökulmasta. Pro gradu -tutkielmani tavoitteena on tuoda esille kiusaajan näkökulma koulukiusaamisilmiöön. Tavoitteena on tuoda esille niitä tekijöitä, joilla aikoinaan kiusaajat itse selittävät kiusaamistoimintaansa. Tutkimuksen tarkoituksena on tukea monipuolisesti lasten ja nuorten kasvua ja kehitystä, täten ennaltaehkäistä koulukiusaamista

2. Teoreettiset lähtökohdat

2.1 Koulukiusaaminen

2.1.1 Koulukiusaamisen määritelmä

Koulukiusaaminen on ilmiönä hyvin laaja ja monialainen. Käsittelen seuraavissa alaluvuissa koulukiusaamista yleisesti sekä koulukiusaamiseen liittyviä ja selittäviä tekijöitä. Tuon esille koulukiusaamista sen eri konteksteissa sekä kyseisen ilmiön tutkimusta Suomessa.

Koulukiusaamisen määritelmiä on hyvin paljon. Koulukiusaamisessa on yksinkertaisimmillaan kyse vallan väärinkäytöstä. Koulukiusaamisella tarkoitetaan lapsen tai nuoreen kohdistuvaa vahingoittamista, loukkaamista tai syrjintää (Salmivalli 2016). Olweus (2013) määrittelee kiusaamisen aggressiiviseksi käyttäytymiseksi, jossa esiintyvät tietyt erityispiirteet. Tällainen tietty erityispiirre on esimerkiksi valtasuhteen epätasapainoinen jakautuminen kiusaajan ja kiusatun välillä. Olweusin koulukiusaamis -määritelmässä painottuu myös tekojen ja tapahtumien jonkinasteinen toistuvuus (Olweus 2013, 751–780). Tutkimuksissa ilmenee kyseisen kriteerin osalta ristiriitaisuuksia, sillä esimerkiksi Volk, Dane, Marini (2014) eivät tutkimuksissaan näe toistuvuuden kriteeriä merkityksellisenä koulukiusaamisen määrittelyssä. Volkin ym. (2014) määritelmän mukaan lyhytaikainen, mutta intensiteetiltään erittäin voimakas toiminta voi olla myös kiusaamista. Esimerkiksi kertaluontoisesti tapahtuva mutta todella vakava väkivaltainen teko esimerkiksi lyöminen on kyseisen määrittelyn mukaan koulukiusaamista.

Volk ym. (2014) ovat täydentäneet Olweuksen tekemää määritelmää myös seuraavasti: Koulukiusaaminen on tarkoituksenhakuista aggressiivista toimintaa, joka vahingoittaa toista osapuolta vallan epätasaisen jakautumisen vuoksi. Määritelmässä kiusaamisen kriteerejä ovat vallan epätasainen jakautuminen osapuolten kesken, toiminnan tarkoituksellisuus sekä toiminnan haitallisuus toista osapuolta kohtaan (Volk, Dane & Marini, 2014, 327). Määritelmässä keskeisintä on, että kiusaaminen on tuotettua toimintaa, jonka avulla kiusaaja pyrkii saamaan kiusatulta reagointia tapahtuneeseen toimintaan (Volk, Dane & Marini, 2014, 339).

Koulukiusaamiselle nimetään kolme kriteeriä, valtaepätasapaino kiusaamistoiminnan osapuolten välillä tarkoituksenhakuinen toiminta sekä jonkinasteinen toistuvuus (Olweus 2013). Ensimmäinen kriteeri on valtaepätasapaino kiusatun ja kiusaajan välillä. Kiusaamistilanteessa tapahtuvassa toiminnassa kiusaajalla on valtaa, jota hän kiusaamistoiminnallaan vahvistaa. Kyseinen valtaepätasapaino voi olla joko ruumiillista, henkistä tai sosiaalista (Hamarus 2012, 22–24). Ruumiillinen, toisin sanoen fyysinen, valtaepätasapaino on konkreettisesti fyysisten/ruumiillisten ominaisuuksien vahvuuseroja kiusaajan ja kiusatun välillä. Henkinen valtaepätasapaino voi näyttäytyä esimerkiksi kiusaajan sanavalmiudessa verrattuna kiusattuun. Sosiaalisella valtaepätasapainolla voidaan tarkoittaa käytännössä, että kiusaajalla on paljon kavereita, johon turvautua, kun taas kiusatulla ei yhtään. Kiusaamista määrittelyn mukaan tapahtuu, mikäli kiusaamistilanteen osapuolet eivät ole tasaveroisia jonkun edellä esitettyjen vahvuuden tasolla. Täten kiusaamista ei määrittelyiden mukaan tapahdu, mikäli toiminnan/tapahtuman osapuolet ovat vahvuuksien tasolla suunnilleen samanvertaisia.

Toinen kiusaamistoiminnan määrittelyssä keskeinen kriteeri on toiminnan tarkoituksenhakuisuus. Käytännössä tämä tarkoittaa, että kiusaaja tavoittelee kiusaamistoiminnallaan joko jotain välineellistä hyötyä tai haluaa toiminnallaan herättää kiusatussa tiettyä reaktiota. (Volk, Dane & Marini 2014, 329) Tarkoituksellisuus kiusaamisessa tarkoittaa, että kiusaaja ymmärtää omien toimiensa negatiivisen vaikuttavuuden kiusattuun. Tarkoituksellisuuden -kriteerillä pyritään erottamaan kiusaamistoiminta muusta aggressiivisesta toiminnasta. (Olweus, 2013, 757)

Toistuvuus -kriteerillä halutaan määrittelyissä tehdä ero toistuvan kiusaamistoiminnan ja yksittäisen negatiivisen teon välille (Olweus 2013). Toistuvuutta huomioidaan olennaisena kriteerinä kiusaamistoiminnalle esimerkiksi vuosittain tehdyissä koulukiusaamistutkimuksissa (THL 2021). Kuitenkin kuten jo aikaisemmin tuon esille, ei kyseistä kriteeriä ei pidetä jokaisessa määrittelyssä oleellisena koulukiusaamisen määrittelyn suhteen (Volkin ym. 2014).

Kiusaamisen määrittelyssä tulee ottaa huomioon myös yhteisössä vallitsevat normit. Tietyissä yhteisössä tiettyä toimintaa voidaan määrittellä hyvin eri tavoin kuin toisessa yhteisössä. Täten jokainen yhteisö määrittelee itse, mikä on kiusaamista

ja mikä ei. Yhteisön normien lisäksi tulee kuitenkin huomioida koulukiusaamisen määrittelyssä myös yksilön subjektiivinen kokemus tietystä toiminnasta. (Kaski & Nevalainen 2017, 11–13.) Toiselle sanallinen ”huulenheitto” voi olla perheen ja läheisten kesken hyvin normaali tapa keskustella, kun taas toiselle sanat voivat tuntua hyvinkin pahalta.

2.1.2 Koulukiusaamisen muodot

Koulukiusaamismuodot ovat monipuolistuneet varsinkin viimeisen kymmenen vuoden aikana, ja tämä aiheuttaa osaltaan ongelmia kiusaamisen ennaltaehkäisemisessä. Muun muassa alati uudistuvassa sosiaalisen median maailmassa kiusaamista tapahtuu nykypäivänä hyvin herkästi ja kiusaamisprosessit voivat olla hyvinkin laajoja. Muita nykypäivän yleisiä kiusaamismuotoja ovat sosiaalinen kiusaaminen eli esimerkiksi syrjintä, psyykinen kiusaaminen eli esimerkiksi nimittely sekä fyysinen kiusaaminen eli esimerkiksi potkiminen ja töniminen. Fyysiset kiusaamismuodot ovat yleisempiä pojilla kuin tytöillä. (Kouluterveyskysely 2021, THL.)

Kiusaamiseen ilmenemismuotoja voidaan jaotella monella tavalla. Kaski ja Nevalainen (2017) ovat jaotelleet kiusaamisen ilmenemismuodot seuraavasti: Sanaton viestintä, sanallinen viestintä, toiminta sekä sosiaalinen media koulukiusaamisen erityispiirteenä. Hamaruksen (2008) mukaan koulukiusaamisen muodot voidaan jakaa myös fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen kiusaamiseen. Sosiaaliseen kiusaamismuotoon liitetään vielä hiljainen kiusaaminen (Höistad 2003). Käytännössä hiljainen kiusaaminen tarkoittaa toisen yksilön syrjimistä tai yksilön alentavaa kohtelua sanoin tai teoin. Tutkimuskirjallisuudessa käytetään usein kuitenkin jakoa suoran ja epäsuoran kiusaamisen välillä. Suora kiusaamismuoto voidaan jakaa vielä fyysiseen ja psyykkiseen kiusaamismuotoon. Suoria fyysisiä kiusaamismuotoja voivat olla esimerkiksi töniminen, lyöminen ja potkiminen. Suoria psyykkisiä kiusaamismuotoja ovat esimerkiksi nimittely, ivalliseen sävyyn puhuminen ja verbaalinen uhkailu kohdistettuna kiusattuun. (Olweus 2013.) Suorassa kiusaamismuodossa kiusaamistoiminta kohdistuu suoraan kohteeseen

eli kiusattuun, kun taas epäsuorassa kiusaamisessa kiusaaminen kohdistuu koh- teeseen välillisesti. Esimerkiksi suorassa kiusaamismuodossa kiusaaja haukkuu kiusattua päin naamaa, kun taas epäsuorassa kiusaamismuodossa kiusaaja voi levittää juoruja tai huhuja kiusatusta muille lapsille tai nuorille.

Kiusaamismuotoihin liitetään nykypäivänä yhä enemmän sähköisissä viestintä- laitteissa tapahtuvaa kiusaamistoimintaa. MLL määrittää kyseisen kiusaamis- muodon nettikiusaamiseksi. Nettikiusaamisella tarkoitetaan toista yksilöä louk- kaava kohtelua jonkun digitaalisen laitteen avulla tai välityksellä (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2021). Nettikiusaamisen eroaa muista kiusaamismuodoista seuraavanlaisesti: Nettikiusaamisessa on mahdollisuus kiusata anonyymisti eli nimettömästi. Tämä voi esimerkiksi alentaa kynnystä lähteä kiusaamaan muita. Nettikiusaaminen ei myöskään rajoitu vain kouluympäristöön, vaan kiusaaja voi tehdä tätä myös vapaa-ajallaan. Nettikiusaaminen onkin hyvin vahingollinen kiu- saamistapa kiusatulle, sillä kiusattu ei pääse kiusaamista turvaan edes omassa kodissaan.

Covid19 -pandemian aikana koulukiusaaminen siirtyi aikaisempaa enemmän so- siaaliseen mediaan. Vaikka lapset olivat fyysisesti poissa koulutiloista, sama ellei jopa rajumpi kiusaaminen saavutti kiusatun myös hänen omassa kotonaan. So- siaalisessa mediassa tapahtuvaan nettikiusaamiseen on nähty olevan matalampi kynnyks osallistua, sillä kiusaamistoiminta ei vaadi tiettyä aikaa ja paikkaa. Kiu- saamistoiminta ei vaadi henkilöllisyyden paljastamista vaan kiusaaja voi toimia anonyymisti, joka osaltaan madaltaa kynnystä toteuttaa kiusaamistoimintaa, kun toisen pahaa mieltä toiminnasta ei kasvotusten näe (Mannerheimin lastensuoje- luliitto MLL 2021).

2.1.3 Koulu kiusaamisen ympäristönä

Koulukiusaamisen etuliite ”koulu” viittaa ympäristöön, missä kiusaamistoimintaa tapahtuu. Koulu on yksi laajimmista ympäristöistä harrastuksien ja kodin lisäksi, missä lapsi tai nuori viettää eniten aikaansa. Koulun tarkoituksena on opettaa ja

kasvattaa lapsia kiusaamisen vastaiseen toimintaan eli jokaisen yksilön yhdenvertaiseen kohteluun kaikissa elämäntilanteissa. Koulussa opetellaan muun muassa läpi elämän tarvittavia sosiaalisia taitoja ja tuodaan esille yksilöä ympäröivän maailman monipuolisuutta. Koulu on lapsille ja nuorille merkityksellinen kehitysympäristö, jossa hyvinvoiva yhteisö ja turvallinen ympäristö ovat edellytyksiä yksilön hyvinvoinnille (Hietanen-Peltola & Pihkala 2016).

Kun pohditaan, millä tavalla koulu vaikuttaa ympäristönä kiusaamistoimintaan, nousee esille seuraavia pohdintoja: Koulu on paikka, joka kokoaa yhteen samanikäisiä lapsia ja nuoria hyvin erilaisista lähtökohdista. Lapset ja nuoret omaavat keskenään hyvin erilaisia ominaisuuksia sisältäen yksilön erilaisia vahvuuksia ja heikkouksia. Koulu on tärkeässä asemassa, että lapset erilaisuutta kohdatessaan osaavat suhtautua avoimesti ja ymmärtävästi kaikenlaisia yksilöitä kohtaan. Kyseinen taito on tärkeä taito opetella, sillä se auttaa yksilöitä sopeutumaan myös myöhemmin erilaisiin yhteisöihin esimerkiksi työelämässä. Koulun ilmapiirin tulee pyrkiä tarjoamaan osallisuutta ja yhteisöllisyyttä oppilaiden välille, sillä ne luovat suunnan lasten ja nuorten moninaisuuden ja erilaisuuden hyväksymisen kehitymiselle (Benjamin ym. 2021, 3–5).

Myös koska koulu on iso osa lapsen ja nuoren elämää, on luonnollista, että kaikki elämässä tapahtuva näkyy yksilön toiminnassa myös siellä. Lapset ja nuoret käyvät koulua joka päivä maanantaista perjantaihin, joten elämän ilot ja surut ovat iso osa myös yksilön koulupolkua. Kotona riidat perheen kanssa ja omat kasvun ja itsenäistymisen ongelmat näyttäytyvät yksilön käyttäytymisessä esimerkiksi koulumenestyksen laantumisenä. Osalle lapsista ja nuorista koulu saattaa olla ainut turvallinen ympäristö, jossa hän voi tuoda esille omaa pahaa oloaan esimerkiksi perheen sisäisten ongelmien takia (Pitkänen 2020). Tämä paha olo voi näyttäytyä negatiivisena toimintana esimerkiksi koulun omaisuuden tuhoamisena tai toisen oppilaan satuttamisena. Kyseistä toimintaa selitetään usein sillä, että lapsella ja nuorella ei ole vielä ikänsä vuoksi opeteltuna sallittuja tapoja käsitellä negatiivisia tunteita (Lahtinen & Rantanen 2019).

2.2 Kiusaamisilmiö

2.2.1 Koulukiusaamisen yleisyys

Koulukiusaamisessa on havaittu eroja ala- ja yläkouluikäisten kesken. On tutkittu, että Suomessa alakouluikäisistä lapsista ja nuorista noin 5–15 prosenttia kiusataan koulussa toistuvasti (Salmivalli 2016). Mahdollisuus tulla kiusatuksi laskee, mitä edemmäs kouluvuotia mennään. Yhteistä luokka-asteiden kiusaamistuloksille kuitenkin on, että jokaisella luokka-asteella poikia kiusataan enemmän kuin tyttöjä. Eroja esiintyy tyttöjen ja poikien välillä kiusaamismuodoissa. Poikien toteuttama kiusaamistoiminta on yleensä fyysistä, kuten tönimistä tai lyömistä. Tyttöillä kiusaamismuotoina olivat enemmän verbaaliset ja sosiaaliset kiusaamismuodot, kuten nimittely ja syrjintä.

THL:n eli Terveys- ja Hyvinvointilaitoksen kouluterveyskyselyt tukevat edellä mainittuja seikkoja koskien kiusaamisen vähentyvyyttä luokka-asteita edetessä: Esimerkiksi yläkouluikäisistä 8–10 % kohtaa koulukiusaamista viikoittain, kun taas lukioikäisistä vain 1 % (THL 2021). Salmivalli (2016) huomioi tutkimuksessaan, että yläkouluikäisten kesken toistuva kiusaaminen lisääntyy alakouluikäisiin verrattuna. Tätä Salmivalli selittää muun muassa yksilön murrosiän muutoksilla, joka voivat omalta osaltaan vaikuttaa niin kiusaamiseen kuin kiusatuksi tulemiseen.

Opetus- ja kulttuuriministeriö perusti vuonna 2017 työryhmän pohtimaan koulukiusaamisen ehkäisyyn ja kouluilmapiirin vahvistamiseen tarvittavia toimenpiteitä (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2017). Työryhmän pohjalta vuonna 2018 valmistui raportti, joka piti sisällään edellä mainittuihin seikkoihin tarvittavia toimenpide-ehdotuksia. Ehdotusten tavoitteena on tarjota jokaiselle lapselle ja nuorelle yhtäläinen mahdollisuus turvalliseen kouluympäristöön.

Koulukiusaamisen esiintyvyyden tarkastelemisessa täytyy ottaa huomioon ilmiön monipuolisuus ja tätä kautta myös ilmiön havaitsemisen vaikeus. Kouluissa on havaittu kaiken ikäisillä lapsilla ja nuorilla, ettei kaikki kiusaamistapaukset tule syystä tai toisesta aikuisen tietoon. Mikäli epäillään koulukiusaamista, on havaittu seuraavaksi mainittuja asioita, joihin aikuinen voi kiinnittää huomiota: Lapsen tai nuoren rikkiäiset ja/tai likaiset vaatteet, mustelmat ja muut ruhjeet vartalossa tai

haluttomuus mennä kouluun ja sen varjolla oireiden esimerkiksi vatsakivun valittaminen ennen kouluun lähtöä. (Hamarus, Holmberg-Kalenius & Salmi 2015).

2.2.2 Koulukiusaamiseen liittyvät roolit

Koulukiusaaminen on erittäin monipuolinen ilmiö, eikä täten koulukiusaamisen vaikuta pelkkä kiusaajan toiminta. Toiminnan lisäksi koulukiusaamiseen vaikuttaa yksilön (kiusatun) sekä ryhmän reaktio kiusaamistoimintaan. Siitä, kuinka muu ryhmä kokee ja suhtautuu kiusaamistoimintaan, voidaan puhua rooleista. Myös muut oppilaat kiusaajan ja kiusatun lisäksi omaksuvat kiusaamistoiminnassa tiettyjä rooleja, joilla on merkitystä kiusaamistoiminnan jatkuvuudessa. (Salmivalli, Pöyhönen, Kaukiainen 2018.)

Kiusaajan rooli on hyvin monimutkainen. Aikaisemmissa tutkimuksissa (mm. Salmivalli 2016) nähtiin, että kiusaaja oli muita fyysisesti vahvempi sekä kehittyneempi. Uudemmissa tutkimuksissa (mm. Broll & Reynolds 2020) on saatu tulokseksi, ettei nämä ominaisuudet yksin riitä kiusaajan motiiveiksi tekojensa taakse, vaan kyseessä on paljon monimutkaisempi asia. Aikaisempien tutkimusten (mm. Herne 2016) pohjalta on myös luultu, että kiusaaja on muihin ikätoverihinsa verrattuna paljon sosiaalisesti taantuneempi. Uudemmat tutkimukset osoittavat, että kiusaaja voi olla hyvinkin sosiaalisesti kehittynyt, koska hän osaa esimerkiksi manipuloida toisia ikätovereitaan tavoittaakseen haluamansa lopputuloksen (mm. Salmivalli, Pöyhönen, Kaukiainen 2018).

Opettajien tulisikin olla valppaana ”erilaisten” kiusaajamallien havaitsemiseksi. Toinen kiusaaja voi olla hyvin fiksu ja filmaattinen yleisilmeeltään, mutta samalla hyvin kärkeä suustaan. Hän voi valita tietyn yksilön uhrikseen ja esimerkiksi syrjiä ja halveksua tätä sanoin ja teoin opettajalta salassa. Toinen kiusaaja puolestaan voi näyttää kiusaamistaan hyvinkin selvästi esimerkiksi tönimällä ja haukkumalla toista yksilöä opetustilanteen aikana.

Laaksonen (2014) havaitsi tutkimuksessaan, että kiusaajalla on puutteita tiettyjen vertaissuhdetaitojen osa-alueilla. Puutteina nähtiin esimerkiksi toisen

huomioonottamatta jättäminen sekä kompromissien tekeminen ikätovereiden kanssa. Lisäksi vuorovaikutuksen ylläpitämisessä havaittiin vaikeuksia kiusaajilla. Kiusaajien toimintaa ja sen syitä on selitetty myös erilaisilla mielenterveysongelmilla. Esimerkiksi persoonallisuushäiriöt ovat voineet selittää kiusaajien toimintaa ikätovereitaan kohtaan. Persoonallisuushäiriöiden kautta kiusaajan tavat toimia ovat häiriintyneet ja ne eroavat ympäristön normien ja arvojen ohjaamista toimista. (Laaksonen 2014.)

Kiusatun rooli on yksilölle hyvin vahingollinen sekä pysyvä. Monet tutkimukset ovat osoittaneet, että kiusaaminen joidenkin oppilaiden kohdalla saattaa kestää vuosiakin. (Salmivalli 2016). Kiusattu lapsi tai nuori määritellään yleensä erilaiseksi kuin muut ikätoverinsa. Normaalius nähdään sellaisena kokonaisuutena piirteitä, joka vastaa yhteiskunnan kuvaa siitä, minkälainen yksilön tulisi olla (Juva 2019). Aina kuitenkin kyseessä ei ole kiusaaminen yksilön piirteiden erilaisuudesta. Lasta tai nuorta voidaan kiusata erilaisuutensa lisäksi myös käytöksensä erilaisuudesta verrattuna muihin ikätovereihin. Myös yksilön hyvä koulumenestys saattaa aiheuttaa muissa kateutta ja erilaisuuden tunnetta ja tätä kautta ”syyn” kiusata.

Kiusatun roolille on ominaista yksilön kyvyttömyys puolustautua kiusaamista vastaan (Laaksonen 2014). Kiusatulla ei ole tarvittavia selviytymistaitoja, millä vastata kiusaajan toimintaan kiusaamishetkellä. Kiusattu voi esimerkiksi huonon itsetunnon tai itsevarmuuden takia ikään kuin jähmettyä kiusaamistilanteessa, jolloin kiusaaja saa vallan tilanteen aikana. Kiusaamistoiminta alentaa kiusatun itsetuntoa, mikä taas puolestaan vaikuttaa kiusatun käyttäytymiseen koulussa. Kiusattu voi esimerkiksi menettää kiinnostustaan oppia uutta ja osallistua, joka tekee hänestä taas haavoittuvamman kiusaajan silmissä. (Laaksonen 2014.)

Myös niin kutsutuilla sivurooleilla on merkittävä vaikutus kiusaamisprosessissa. Sivurooleja ovat esimerkiksi hiljaiset hyväksyjät, kiusaajan kannustajat ja apurit sekä kiusatun puolustajat. Kiusaaminen on ryhmäilmiö, ja sitä tapahtuu aina sosiaalisessa ympäristössä, jolloin esimerkiksi kiusaaja voi saada kannustusta toimintaansa eri positiivisilla palautteilla (tilanteelle nauraminen). Vaikka itse ei osallistuisi kiusaamiseen, on silti siinä mukana, ellei puutu tilanteeseen kertomalla

siitä jollekin aikuiselle tai puolustamalla itse kiusattua. Motiivit sivurooliin voivat olla esimerkiksi seuraavia: Kiusaajan kannustajat tai kiusaamistilanteen hiljaiset hyväksyjät voivat itse pelätä joutuvansa kiusatuksi, mikäli puuttuisivat tilanteeseen kiusattua puolustaen. (Hamarus 2015.) Kiusaamistilannetta ei haluta huomioida pelon takia, joten mieluiten otetaan keinotekoinen sivustakatsojan rooli, jonka avulla yksilö itse käsittelee kiusaamistilannetta paremmin. Sivurooleilla on kuitenkin suuri merkitys esimerkiksi kiusatun seurauksille kiusaamistilanteen jälkeen, sillä yksikin kiusatun puolustaja voi vähentää tutkimuksien mukaan merkittävästi kiusatun negatiivisten seurauksien määrää (Saarento & Salmivalli 2015).

2.2.3 Koulukiusaamisen syyt, tavoite & motiivi

Kun pohditaan ja tutkitaan koulukiusaamista, herää jossain vaiheessa väistämättä kysymys: Miksi kiusataan? Koulukiusaamisen takana kiusaajalla on aikaisempien tutkimuksien (mm. Salmivalli 2016) mukaan muun muassa huono itsetunto, kova vallanhaku sekä ongelmia oman tunne-elämän kanssa. Monien tutkimuksien tuloksissa on ilmennyt, että esimerkiksi kiusaajan omassa perheessä ja läheissuhteissa on ongelmia, joita hän purkaa eteenpäin muihin oppilaisiin koulukiusaamisen kautta (Väisänen & Lanas 2021.)

Koulukiusaamistoiminnan takana on aina joku syy, tavoite tai toiminnalle asetettu motiivi. Kyse voi olla esimerkiksi kiusatun erilaisuudesta tai kiusaajan oman tunne-elämän ongelmista. Kiusaaja voi purkaa esimerkiksi omaa pahaa oloaan valittuun kohteeseen, joka esimerkiksi persoonallisuutensa tai muista poikkeavan taustan takia valikoituu kiusaajan kohteeksi. Nuorilla kiusaamisen syiksi on selitetty myös yksilöllisesti alkanutta murrosikää ja sen tuomia muutoksia yksilöön. Murrosiän muutokset tapahtuvat jokaisessa nuoressa yksilöllisesti, ja nämä erilaisuudet esimerkiksi kehon tai äänen muutokset voivat leimata nuoren ”erilaiseksi” ja tätä kautta kiusaamiselle alttiiksi. (Väisänen & Lanas 2021.) On kuitenkin tärkeää painottaa, että kiusaaminen ei ikinä ole kiusatun vika.

Kiusaamista selittäviä tekijöitä on tutkittu jonkun verran. Muun muassa Thornberg ja Knutsen (2011) toivat esille tutkimuksessaan selityksiä kiusaamiselle. Tutkimuksessa selvisi, että tytöt ovat enemmän sitä mieltä, että kiusaamisen syyt ovat lähtöisin kiusaajasta, kun taas pojat ovat enemmän sitä mieltä, että kiusaamisen syyt ovat lähtöisin kiusatusta. Marini, Dane, Bosacki sekä Ylc-Cura (2006) tutkivat, mitä motiiveja oppilaat liittävät kiusaamiseen. Tutkimuksessa motiivit jaoteltiin tutkimustulosten mukaan emotionaalisiin, instrumentaalisiin sekä sadistisiin motiiveihin. Instrumentaalisia motiiveja oli esimerkiksi kiusatulta ruuan saaminen itselle, emotionaaliset motiivit liittyivät esimerkiksi kiusatun halveksimiseen kiusaajan toimesta. Sadistiset motiivit tarkoittivat käytännössä, että kiusaaja sai mielihyvää toisen yksilön (kiusatun) vahingoittamisesta.

Hamaruksen (2006) tutkimuksessa oppilaiden mielestä yksi motiivi kiusaamistoiminnalle oli kateus kiusattavaa yksilöä kohtaan. Yksilö ihailee ja arvostaa jotain sellaista, mitä toisella on, mutta mikä häneltä itseltään puuttuu (Kaski & Nevalainen 2017). Kiusattu omaa mahdollisesti jonkun kiusaajassa kateutta herättävän ominaisuuden, kyvyn tai omaisuuden. Tämän edellä mainitun asian omaaminen herättää kiusaajassa negatiivisia tunteita, kateutta. Negatiivisen tunteen virittämänä hän pyrkii herättämään myös kiusatussa negatiivisia tunteita täten ikään kuin siten parantamaan omaa oloaan.

Kiusaamistoiminnan motiivina voidaan nimetä myös yhteisössä esiintyvä ryhmäpaine toimia tietyllä tavalla (Menesini & Salmivalli 2017). Kiusaamistoiminta on aina sosiaalinen tapahtuma, jossa kiusaaja saa äänellisesti tai äänettömästi tukea yhteisön muilta jäseniltä kiusaamistoimintaansa. Käytännössä tämä tarkoittaa toisten nauramisella tilanteelle, tilanteeseen puuttumattomuudella, kommenttien heittämisellä tilanteeseen sekä ”avunantoa” kiusaamistilanteessa kiusaajalle. (Garandeau ym., 2014.) Usein edellä mainittuja toimintoja tehdään siinä pelossa, että mikäli ei toimita kuten ryhmäpaine edellyttää, joudutaan itse kiusaamisen kohteeksi. Usein kiusaaja myös hakee kiusaamisen turvin parempaa sosiaalista asemaa yhteisönsä jäsenenä ja suosiota muilta vertaisiltaan, parantaen täten samalla omaa itsetuntoaan (Baks 1997).

Myös yksilön kotiolot voivat vaikuttaa kiusaamisen syntyyn. Wangin (2019) tutkimuksen mukaan ne lapset, jotka ovat kokeneet kotonaan eri kaltoinkohtelun muotoja (fyysinen- ja psyykinen uhka, negatiiviset käskyt, vihaiset eleet, tunnekyllmyys sekä kurinalaisuus) kiusasivat muita lapsia kaikista todennäköisemmin. Yksilön vanhemmat ovat suuressa roolissa yksilön opettamisessa/kasvattamisessa esimerkiksi siihen, ettei aggressiivinen käytös ole muita kohtaan sallittavaa. Tutkimuksien mukaan lapset, joiden aggressiiviseen käytökseen ei puututtu oikealla ohjeistavalla ja ohjaavalla tavalla tai ei puututtu ollenkaan, kiusasivat muita lapsia enemmän kuin ne lapset, joiden aggressiiviseen toimintaan puututtiin heitä ohjeistaen ja ohjaten (mm. Georgiou 2008). Useassa tutkimuksessa lapsen aggressiiviseen käytökseen muita lapsia kohtaan on liitetty lapsen oman vanhemman epäoikeuden mukainen käytös lasta kohtaan. Lapset, jotka eivät saa vanhemmiltaan tarpeeksi rakkautta, aitoa kiinnostusta sekä rajoja, ovat alttiimpia kiusaamaan kuin ne lapset, joilla edellä mainitut olosuhteet ovat kunnossa (mm. Broll & Reynolds 2020).

2.2.4 Kiusaamiselle altistavia tekijöitä

Kiusaamiselle altistavia tekijöitä on havaittu laajasti. Aiemmissä tutkimuksissa tutkijat ovat jaotelleet tekijöitä eri tavoin. Esimerkiksi tietyt tutkimukset ovat jaotelleet altistavia tekijöitä yksilöllisiin ja sosiaalisiin tekijöihin (Juvonen & Graham 2014). Tekijöitä on jaoteltu myös yksilön perheeseen liittyviin tekijöihin, sosioekonomisiin tekijöihin sekä yhteiskunnallisiin tekijöihin. Yhteistä jaottelumalleille on, että tutkijat erottavat yksilöön liittyvät tekijät omaksi ulottuvuudeksi. Tämän lisäksi erotetaan yksilöä ympäröivä sosiaalinen ympäristö, johon kuuluvat esimerkiksi luokkatoverit ja perhe. Kyseisiä jaottelutason tekijöitä kutsutaan mikrotason tekijöiksi. Yksilöllisten tekijöiden sekä mikrotason tekijöiden lisäksi altistavia tekijöitä voidaan jaotella makrotason tekijöiksi, joita ovat esimerkiksi koulu ja yhteiskunta. (Shetgiri, Lin & Flores 2013, 91–92.)

Yksilöllisten tekijöiden tasolla havaittuja altistavia tekijöitä on aikaisempien tutkimusten mukaan muun muassa selitetty yksilön psykososiaalisilla tekijöillä (Saarento, Kärnä, Hodges & Salmivalli 2013). Kiusattu on jollain tavalla kiusaajaansa heikommassa asemassa. Hän voi olla fyysisesti tai psyykkisesti heikompi, esimerkiksi pienikokoisempi tai vähemmän sanavalmis kuin kiusaajansa. Kiusaamisen kohteeksi valikoituu yksilö, jonka kiusaamisesta kiusaaja saa valtaa ja kiusaamistoiminnallaan tavoittelemansa reaktion aikaan (Juvonen & Graham 2014). Yksilötasolla kiusaamiselle altistavia tekijöitä voivat olla myös esimerkiksi yksilön hyvinvointiin liittyvät tekijät. Tutkimuksien mukaan esimerkiksi yksilön ylipaino lisää riskiä joutua koulukiusaamisen kohteeksi (Mäki ym. 2019). Kiusaamisen kohteeksi joutunut yksilö tuntee olonsa turvattomaksi, ja täten voi esimerkiksi eristäytyä muista luokkatovereistaan. Tällä on kuitenkin ikään kuin itseään toteuttava ennusta, sillä yksilön epävarmuus itsestään altistaa hänet kiusatuksi joutumiselle (Räsänen 2015).

Mikrotasolla kiusaamiselle altistavia tekijöitä ovat muun muassa lapsuusajan turvattomuuden kokemus kotona esimerkiksi perheväkivallan takia (Hansen, Steenberg & Elklit 2012) sekä ystävien vähäinen määrä tai puuttuminen kokonaan. Tutkimusten mukaan perheensisäisellä ruumiillisella kurituksella on vahva yhteys koulukiusaamiseen (Väisänen & Lanås 2021). Myös vanhempien torjuvalla

suhtautumisella lapseen on nähty yhteys kohonneeseen riskiin joutua koulukiusatuksi.

Kiusaamiselle altistavia tekijöitä makrotasolla on esimerkiksi koulun yleinen ilmapiiri oppilaiden ja opettajien kesken. Yksilön opiskeluun liittyvien vaikeuksien on nähty tutkimuksien perusteella olevan yhteydessä yksilön muiden oppilaiden kiusaamiseen. Tähän taas on havaittu olevan yhteys koulun omaisuuden turmelemiseen.

2.2.5 Kiusaamiselta suojaavat tekijät

Myös kiusaamiselta suojaavia tekijöitä on havaittu tutkimusten kautta useita. Useat seuraavaksi mainituista tekijöistä toimivat niin, että niiden esiintyvyys vaikuttaa joko lisäten tai vähentäen yksilön riskiä joutua kiusatuksi. Turvallinen suhde lapsen ja vanhemman välillä alentaa yksilön riskiä joutua kiusatuksi (Shetgiri, Lin & Flores 2013). Myös opettajan positiivinen ja kannustava suhtautuminen oppilaaseen nähdään olevan tärkeässä roolissa koulukiusaamisen esiintyvyydestä luokan sisällä (Saarento, Kärnä, Hodges & Salmivalli 2013). Kuten kiusaamiselle altistavat tekijät, voidaan myös kiusaamiselta suojaavat tekijät jakaa yksilö- mikro- ja makrotason tekijöihin.

Yksilöllisiä tekijöitä, jotka suojaavat yksilöä kiusaamiselta ovat esimerkiksi yksilön itsetuntoon ja luonteeseen liittyvät ominaisuudet. Yksilön hyvä itsetunto toimii kiusaamista estävänä tekijänä (Juvonen & Graham 2014). Hyvä itsetunto nähdään myös suojaavan yksilöä, mikäli hän joutuu kiusatuksi. Hyvä itsetunto lieventää kiusaamisesta aiheutuneita seurauksia esimerkiksi sosiaalista eristäytymistä muista luokkatovereista (Sapouna & Wolke 2013).

Mikrotason kiusaamiselta suojaavia tekijöitä ovat esimerkiksi hyvä suhde läheisiin ja luokkatovereihin. Perhe ja ystävät ovat tärkeässä asemassa koulukiusaamisen ehkäisyssä niin kiusaajalla kuin kiusatulla. Tutkimusten mukaan kodin rakastavalla ja kannustavalla ilmapiirillä on myönteinen vaikutus koulukiusaamisen ehkäisemisessä (Shetgiri, Lin & Flores 2013). Ikätovereiden kanssa koettu

positiivinen suhde on tärkeä suojaava tekijä kiusaamista kohtaan. Kiusaaminen tapahtuu aina sosiaalisessa ympäristössä, joten on tärkeää kiusaamisen ehkäisemisen kannalta, että yksilön sosiaalisen ympäristön muut jäsenet eivät hyväksy kiusaamista. Täten kiusaamistapahtumaan liittyvillä ryhmän muilla jäsenillä (esimerkiksi rooli: hiljaiset hyväksyjät) on tärkeä merkitys kiusaamisen ehkäisemisessä tai edistämisessä. Kouluympäristössä ikätovereiden lisäksi olisi tärkeää, että koulun henkilökunta toimisi aktiivisesti kiusaamisen ehkäisemisen suhteen. Erityisesti opettajan tulisi olla vastuullisessa esimerkkiroolissa kiusaamista estävässä toiminnassa (Elini 2014).

Makrotasolla kiusaamiselta suojaavia tekijöitä ovat esimerkiksi kouluympäristöissä järjestettyjä hankkeita ja toimija, joilla pyritään ennaltaehkäisemään koulu-kiusaamista ja tukemaan koulun positiivista ilmapiiriä. Esimerkkinä tällaisesta hankkeesta on jo edellä mainittu KivaKoulu -ohjelma. Kivakoulu -ohjelman toiminta perustuu oppilaiden havainnoille, että kiusaamistilanteessa muiden kuin kiusaajan tai kiusatun toiminta ratkaisee hyvin paljon, edistääkö vai ehkäiseekö ilmapiiri kiusaamistoimintaa. Kyseinen ohjelman tarkoituksena on lisätä oppilaiden tietoisuutta koulukiusaamistoimintaan liittyvistä mahdollisuuksista sekä tarjota oppilaille erilaisia toimintamalleja, kuinka toimia kun he havaitsevat kiusaamista (Garandeau, Lee & Salmivalli 2014).

Koulukiusaamista ehkäiseviä toimia on toteutettu eri puolilla Suomea. Suomessa on koulukiusaamisen ennaltaehkäisemiseksi sekä koulukiusaamisen seurauksien minimoimiseksi luotu muun muassa KivaKoulu -hanke sekä tukikeskus Valopilkkku. KivaKoulu -hanke on vuonna 2007 käynnistetty toimenpideohjelma, jonka tarkoituksena on luoda koulu yhteisöön koulukiusaamista vastustava kulttuuri. KivaKoulu -hankkeen on kehittänyt psykologian professori Christina Salmivalli, joka on tutkinut koulukiusaamista 30 vuoden ajan. Toimenpideohjelman suorittamiseksi kouluissa järjestetään pitkin vuotta KivaKoulu -oppitunteja, joissa esimerkiksi opetellaan kaveritaitoja sekä toimia, mitä tehdä jos havaitsee kiusaamista koulu yhteisössä. Tänä päivänä Suomen KivaKoulu -hankkeeseen kuuluu yli 900 koulua. (Turun yliopisto 2021, KiVa Program & University of Turku.) Valopilkkku on vuonna 2010 luotu Kiusaamisasioiden tuki- ja neuvontakeskus, joka tarjoaa kiusaamisen jälkihoitoa kiusatuille sekä heidän perheilleen. Valopilkkku

tarjoaa myös neuvontaa akuuteissa kiusaamistilanteissa. Tukikeskus Valopilkku on myös kehittänyt VAHVUUDET ESIIN! - kiusaamisen jälkihoitomallin. Tukikeskuksen toiminta on asiakkailleen ilmaista, sillä sen valtakunnallista toimintaa rahoitetaan veikkausvaroin. (Tukikeskus Valopilkku/Harjulan Setlementti ry.)

2.2.6 Koulukiusaamisen seuraukset

Koulukiusaamisen seurauksia on havaittu niin lyhyellä kuin pitkällä aikavälillä. Koulukiusaamisen seurauksia voivat muun muassa sosiaalinen vetäytyminen, huono itsetunto ja yksinäisyyden ja turvattomuuden kokemus. Kiusaaminen voi aiheuttaa kiusatulle fyysisiä ja psyykkisiä oireita, esimerkiksi pahoinvointia, stressiä ja unettomuutta. (Sanz García & Margallo, 2014, 270.) Yleisesti kiusaaminen voi siis heikentää merkittävästi yksilön psyykkistä, fyysistä ja sosiaalista hyvinvointia (Hamarus 2015).

”Jos lapsi joutuu kokemaan kovia, on jokainen kokemus kuin raskas kivi repussa. Jos ikäviä kokemuksia on paljon, kivirepun kantaminen voi käydä työlläksi. Tästä seurauksena lapsi voi tuntea itsensä tyhmäksi, rumaksi, ikäväksi, epäonnistuneeksi, yksinäiseksi ja ulkopuoliseksi. Lapsi kokee olevansa surullinen ja arvoton eikä luota itseensä, antaa periksi ja masentuu. Tällaisia kiviä kantavat repussaan ne, joita on kiusattu tai joita on muuten kohdeltu huonosti.”

– (Höistad 2003, 173.)

Edellä mainittu kuvaus on ote Höistadin (2003) teoksesta nimeltä ”Irti kiusaamisen kierteestä: opas kouluille ja kasvattajille”. Ote avaa hyvin ajatuksen siitä, kuinka vakavia ja pitkäkestoisia seurauksia kiusaamisella on. Kiusaamisella voi olla fyysisiä, psyykkisiä ja sosiaalisia seurauksia yksilön hyvinvointiin. Hertz, Everett Jones, Barrios, David-Ferdon, & Holt (2015) saivat tulokseksi, että kiusaamisella on lukuisia negatiivisia vaikutuksia yksilöön niin lyhyellä kuin pitkällä aikavälillä. Lapsi tai nuori voi esimerkiksi kokea erilaisia psykosomaattisia oireita, uni-häiriöitä tai ruokahaluttomuutta. Kiusaaminen on liitetty myös yksilön myöhempiin haitallisiin elämäntapoihin, kuten esimerkiksi tupakoimiseen ja

huumeidenkäyttöön. Sosiaalisia seurauksia kiusaamisesta voivat olla esimerkiksi yksinäisyys ja eristyneisyys, sekä luottamus ongelmat muihin ihmisiin. Kiusaamisen seurauksia kiusaamisesta voivat olla muun muassa turvattomuuden tunne ja itsensä syyttäminen kiusaamistapahtumista. Nämä puolestaan voivat vahingoittaa yksilön itsetuntoa.

Muita listattuja seurauksia eri tutkimusten mukaan ovat eri syömishäiriöt, ylipaino, masennus ja seksuaaliterveysongelmat. Kiusattu nuori voi muun muassa sairastua syömishäiriöön, esimerkiksi bulimiaan tai anoreksiaan, halutessaan muuttaa omaa ulkonäköään niin, ettei häntä kiusattaisi. Seksuaaliterveysongelmat liittyvät tutkimusten mukaan siihen, että kiusattu miesyksilö epäonnistuu kondomin käytössä ei kiusattuja useammin ja täten jättää kondomin käytön, joka altistaa eri sukupuolitaudeille. (Hertz 2015.) Tutkimuksessa (Isometsä 2014) on havaittu enemmän kiusatuilla kuin niillä, joita ei ole kiusattu. Masennusta voi ilmetä pitkään ja masentuneisuus voi näyttäytyä yksilöllä esimerkiksi alakuloisuutena, uupumuksena ja itsetuhoisuutena (Isometsä 2014, 246–286).

2.2.7 Koulukiusaamistutkimus Suomessa

Koulukiusaamista on tutkittu Suomessa paljon, mutta hyvin kapea-alaisesti ja rajatuista näkökulmista. Laadullista koulukiusaamistutkimusta on tuotettu kuitenkin suhteellisen vähän. Yleisesti koulukiusaamistutkimuksissa on pääpaino ollut kiusaamistapausten määrässä, kuin syvässä ymmärtämisessä, esimerkiksi mistä kiusaaminen johtuu ja mitä seurauksia kiusaamisella voi olla. Koulukiusaamista on yritetty selittää eri teorioilla, ja kiusaajan profiilia on luonnehdittu negatiivisavytteisesti. Ennen kiusaajan tekoja on osin selitetty muun muassa huonolla kasvatuksella, älyllisellä vajavuudella sekä omatunnottomuudella. Nykyisten tutkimusten mukaan toista kiusaava yksilö luonnehditaan yksilöksi, jolla voi olla muun muassa huono itsetunto, taipumusta aggressiiviseen käyttäytymiseen, sopeutumisongelmia tai heikot sosiaaliset taidot (Sanders ym. 2021).

Hamarus on tehnyt paljon tutkimuksia koulukiusaamisesta ja siihen liittyvistä aiheista. Tutkimuksissaan Hamarus on pohtinut yksilön kokemuksen merkityksiä ilmiölle ja siihen liittyvistä kulttuurisista ja sosiaalisista merkityksistä. Kyseisten merkityksien avulla tutkimuksissa on päästy syvempään ymmärtämiseen ilmiön sisällöstä ja siihen liittyvistä tekijöistä. Hamarus on muun muassa tuottanut teokset ”Opas kiusaamisen jälkihoitoon” (2015) sekä ”Huuto!: lasten ja nuorten hyvinvoinnin puolesta” (2014). Hamarus on myös kehittänyt tutkimuksiensa pohjalta tasapainotetun vaakamallin, jonka tarkoituksena on havainnollistaa kiusaamistointaan liittyvää puuttumista ja ennaltaehkäisyä (Hamarus 2015).

Salmivalli on tehnyt pitkän uran koulukiusaamisilmiön tutkimuksessa ja ennaltaehkäisevien toimien suunnittelussa. Salmivalli on tutkimuksissaan keskittynyt tarkastelemaan koulukiusaamista ryhmäilmiönä sekä vertaisryhmän vaikutuksia kiusaamisilmiöön. Hänen tunnettuja teoksiansa koulukiusaamisilmiön saralla ovat muun muassa ”Koulukiusaaminen ryhmäilmiönä” (Salmivalli 1998) ja ”Koulukiusaamiseen puuttuminen: kohti tehokkaita toimintamalleja” (Salmivalli 2010). Salmivallin tutkimuksissa on ilmennyt tärkeitä havaintoja koulukiusaamisen seurauksista esimerkiksi yksilön hyvinvointiin ja kouluviihtyvyyteen ja painottaa, että koulukiusaamisesta seurauksista ei kärsi vain kiusattu vaan myös itse kiusaaja.

Muita tärkeitä nimiä Suomen koulukiusaamistutkimuksien saralla ovat Pauli Kaikkonen, Timo Teräsahjo ja Sanna Herkama. Herkama (2012) tarkastelee väitöskirjassaan koulukiusaamisilmiötä vertaissuhteiden välisten loukkaavien vuorovaikutusprosessien kautta. Kyseisessä tutkimuksessa tarkastelu kohdistui yksilöiden käsityksiin ja tulkintoihin kiusaamistapahtumista ja niiden välisiin käsityksistä ja tulkintaeroihin. Tutkimuksessa painotettiin tulkintaerojen riippuen tulkitsijan ominaisuuksista, esimerkiksi sukupuolesta ja iästä, sekä yksilön kiusaamiseen liittyvästä roolista. Teräsahjo on muun muassa Salmivallin kanssa toteuttanut tutkimuksen (2002), jossa tutkittiin oppilaiden tapoja tulkita ja tuottaa kiusaamista. Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää oppilaiden kesken yhteisiä merkityksellistämisen tapoja sekä hahmottaa erilaisia kiusaamista koskevia tulkintaskaalaa. Pauli Kaikkonen ja Päivi Hamarus (2008) tekivät tutkimuksen koulukiusaamisesta kiinnittäen ilmiössä huomion yksilökokemukseen ja sen vaikutuksista ilmiöön. He löysivät oppilaiden tuottamien kirjoitelmien ja teemahaastatteluiden avulla

koulukiusaamiseen liittyviä merkityksenantoja. Tutkimustuloksissa esille nostettiin muun muassa kiusaajan sosiaalisen statuksen merkitys kiusaamistoimintaan sekä kiusaamisen myötä muokkautuneet arvot ja normit koulu yhteisössä ja niiden vaikutukset koulukiusaamiseen.

2.2.8 Kiusaamisilmiön teoreettisia selitysmalleja

Valtaosa koulukiusaamista tutkittavista tutkijoista tarkastelee ilmiötä sosioekologisten ja -kulttuuristen teorioiden kautta. Täten nähdään siis, että kiusaaminen on sidoksissa tapahtuman ympärillä olevaan kulttuuriin ja kontekstiin. Kyseinen lähestymistapa ilmiötä kohtaan pyrkii ymmärtämään tilanteeseen liittyvien tekijöiden merkityksen yksilöiden toiminnalle. Tällä tavoin kiusaamistoimintaa ei selitetä vain yksilön ominaisuutena tai taipumuksena toimia tietyllä tavalla, vaan kyseiseen toimintaa liitetään myös muita vaikuttavia tekijöitä ja nähdään kiusaamistoiminta vuorovaikutuksellisenä ryhmäilmiönä, johon voivat vaikuttaa monet tekijät lapsen tai nuoren elinympäristössä (Harcourt, Jasperse & Green 2014.) Yhteisölliset käyttäytymismallit, yhteisön arvot ja normit muodostavat yksilöiden väliset käsitykset siitä, mikä yhteisössä on sallittua ja normaalia. Esimerkki, miten yksilöä ympäröivä yhteisö voi vaikuttaa yksilön käyttäytymiseen: Osin geneettisesti määräytyvä taipumus altistaa yksilöä aggressiiviseen käyttäytymiseen, mutta yksilöä ympäröivä yhteisö ja sen normit ja arvot vaikuttavat siihen, toimiiko yksilö geneettisesti perityn taipumuksen mukaisesti (Brendgen ym. 2013).

Koulukiusaamisilmiötä on tutkittu myös evoluutioteorian avulla. Kyseisen teorian pohjalta kiusaamisilmiötä selitetään seuraavasti: Kiusaamistoiminta on sopeutumista, ja täten kiusaamisen tarkoituksena on laumassa (yhteisössä) selviytyminen sekä lisääntymismahdollisuuksien takaaminen (Volk ym. 2012). Nykypäivän maailmassa kyseiset toiminnantarkoitukset voivat tarkoittaa yksilön statuksen saavuttamista ja ylläpitämistä. Kyseisiä toiminnantarkoituksia perustellaan, että kiusaamista on esiintynyt aina kulttuurisista tekijöistä riippumatta niin ihmisten kuin eläinten kesken. Evoluutioteorioiden pohjalta toteutettujen tutkimuksien kautta on kuitenkin ilmennyt myös, että yhteisöissä, joissa yksilöiden välinen

kunnioitusta ja välittämistä tapahtuu, vähentää merkittävästi kiusaamistoiminnan ilmenemistä (Szalavitz & Perry 2011).

Kiusaamista on selitetty tutkimuksien valossa myös kiintymyssuhdeteorian (Bowlby 1969) kautta. Kiintymyssuhdeteorian avulla selitetty kiusaamistoiminta perustuu lapsen ensisijaisen hoitajan ja lapsen välisen suhteen laatuun. Lapsen ensisijaisen hoitajan ja lapsen kiintymyssuhteen laatu voi vaikuttaa siihen, millälaisia ihmissuhteita lapsi eli yksilö luo myöhemmin elämässään. Täten esimerkiksi turvattoman kiintymyssuhteen omaava yksilö voi myöhemmässä elämässä vaikuttaa negatiivisesti uusien ihmissuhteiden luomiseen esimerkiksi yksilön ikätovereiden kanssa.

Kiusaamista on selitetty myös sosiaalisen oppimisen teorian (Bandura 1977) pohjalta. Kiusaamistoiminnan takana olevan ajatuksen nähdään kyseisen teorian pohjalta juontuvan kiusaamiskäyttäytymisen johtuvan yksilön opitusta mallista toimia yhteisössä. Teoriaa soveltavissa tutkimuksissa on havaittu, että koulussa havaittu kiusaamiskäyttäytymisellä on yhteyksiä kiusaajan kokemaan perheväkivaltaan (Baldryn 2003). Täten kotonaan väkivaltaa kohdannut yksilö voi oppia tavan toimia vertaissuhteissaan samalla tavalla.

Banduran (1977) sosiokognitiivisen teorian avulla on myös pyritty selittämään koulukiusaamisilmiötä. Yleisesti tutkimuksissa kiusaaminen on liitetty yksilön heikkoihin sosiaalisiin taitoihin sekä heikkoon kognitiiviseen kyvykkyyteen. Käytännössä tämä ilmenee esimerkiksi vertaissuhdetaitojen puutteena. Uusimpien tutkimustulosten valossa on kuitenkin ilmennyt, että kyseiset heikkoudet selittävät ilmiön toteutumista vain osaksi. Tästä käytännönesimerkkinä tutkimuksissa on todettu, että epäsuorat kiusaamistavat, esimerkiksi ihmisten manipulointi, vaatii kehittyneet kykyä sosiaalisten tilanteiden ja sosiaalisten suhteiden tulkitsemisessa. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2017.)

3. Tutkimuksen metodologiset valinnat

Teoreettinen viitekehys osoitti meille, että koulukiusaaminen on hyvin monipuolinen ja laaja ilmiö, johon vaikuttaa monet eri tekijät. Koulukiusaaminen myös itsessään vaikuttaa monin tavoin yksilöön ja yhteisöön (mm. Menesini & Salmivalli 2017; Benjamin ym. 2021, 3–5). Koulukiusaamista esiintyy hyvin erilaisissa muodoissa, osa helpommin havaittavissa kuin toiset (mm. Kaski ja Nevalainen 2017). Koulukiusaamista on myös pyritty selittämään eri teoreettisilla selitysmalleilla (mm. Harcourt, Jasperse & Green 2014; Szalavitz & Perry 2011).

Tutkimuksessani tutkin, miten aikuiset, aikoinaan koulukiusaajina toimineet yksilöt, selittävät omaa kiusaamistoimintaansa. Pyrin tutkimuksen kautta nostamaan esille niitä selittäviä tekijöitä, joita tutkittavat nimeävät kiusaamistoiminnalleen. Lähestyn kyseistä tutkimusaihetta kiusaajien näkökulmasta, ja tuon yksilöiden kokemustiedon kuuluviin narratiivisen tutkimuksen kautta. Tutkimukseni tavoitteena on tuoda esille niitä selittäviä tekijöitä, joilla aikoinaan koulukiusanneet selittävät kiusaamistoimintaansa. Tutkimuksen tarkoituksena on tukea monipuolisesti lasten ja nuorten kasvua ja kehitystä, ja täten ennaltaehkäistä koulukiusaamista.

Kun tutkin tekijöitä, joilla koulukiusaajat selittävät toimintaansa, pyrin etten tutkimustuloksia esitellessäni loisi tietynlaisia ”kriteerejä” koulukiusaajalle. Täten pyrin siis välttämään lukijan ajatusta, että tiettyjen ”kriteerien” omaava yksilö olisi automaattisesti koulukiusaaja. Koen siis, että yksilö voi omata samoja ”kriteerejä” kuin koulukiusaaja (esimerkiksi huono itsetunto ja väkivaltaiset kotiolo), muttei niistä huolimatta ole koulukiusaaja. Koen myös, että jatkotutkimuksena gradututkimalleni olisikin tutkia näitä kyseisiä tekijöitä, ja niiden kautta pohtia, mikä saa toiset yksilöt kiusaamaan toisia ja toiset yksilöt ei. Jatkotutkimuksena voitaisiin toteuttaa myös, näiden kahden aikaisemman tutkimuksen pohjalta tutkimus, jossa pohdittaisiin tutkimuksissa esiintyneiden tuloksien hyödynnettävyyttä käytäntöön, jotta voitaisiin auttaa yksilöitä ymmärtämään kiusaamisilmiön monipuolisuutta ja laajuutta sekä siihen liittyviä tekijöitä, sekä ennaltaehkäistä kiusaamista.

Koska tutkimuksen tarkoituksena on tuoda esille yksilön kokemustietoa tutkittavasta aiheesta, toteutan tutkimukseni empiirisenä tutkimuksena. Empiirisessä tutkimuksessa tutkimustulokset saadaan analysoimalla tutkittavaa kohdetta (Jyväskylän yliopisto 2015). Pyydän tutkimuksessani tutkittavia luomaan kirjoitelmia omista koulukiusaamiskokemuksista ja kiusaamistoimintaa selittävästä tekijöistä. Kyseiset kirjoitelman toimivat tutkimuksen aineistona, joiden avulla vastaan seuraavassa kappaleessa esitettyihin tutkimuskysymyksiin.

Tutkimustavoitteeni sekä tutkimuskysymysten pohjalta suoritan tutkimukseni laadullisena tutkimuksena. Laadullisessa tutkimustavassa nähdään tärkeänä todellisuus ja siitä saatavan tiedon subjektiivinen luonne. Laadullisessa tutkimuksessa keskitytään pääsääntöisesti havainnoimaan yksittäisiä tapauksia. Tämä mahdollistaa tutkittavien näkökulman esilletuomisen tutkimuksissa. Laadullisessa tutkimuksessa tutkitaan ilmiöitä, joiden perusta on yksilöiden tajunnassa sekä yksilöiden vuorovaikutuksessa. (Puusa & Juuti 2020, 76.)

Tutkimustani ohjaava näkökulma on kasvatopsykologinen. Kasvatopsykologia on tieteenala, jonka tavoitteena on opetus- ja oppimisprosessien ymmärtäminen ja selittäminen. Kasvatopsykologinen tieteenala on kiinnostunut kasvatuksen ja opetuksen näkökulmasta yksilön ja hänen toimintansa eri piirteisiin elämänkaaren aikana (Lehtinen, Kuusinen & Vauras 2007). Lapin yliopiston mukaan kasvatopsykologia tutkii ihmisen psyykkistä kehitystä, oppimista sekä sosiaalista vuorovaikutusta (Lapin yliopisto 2021). Kasvatopsykologia on kiinnostunut tutkimaan myös muun muassa yksilön kasvua vahingoittavia tai estäviä tekijöitä sekä tuomaan esille eri mahdollisuuksia kyseisten haittatekijöiden korjaamiselle. Täten kyseinen tieteellinen näkökulma sopii hyvin tutkimukseeni tutkittavan aiheen takia.

3.1 Tutkimuskysymykset

Tutkimuksessani tutkin, miten tutkittavat selittävät itse omaa kiusaamistoimintaansa. Tutkin, mitä syitä, motiiveja ja tavoitteita kiusaajat antavat toiminnalleen. Tutkimuksessani tutkittavat ovat olleet itse kiusaajia aikoinaan. Tutkin tutkittavien tuottamien kirjoitelmien (narratiivien) kautta edellä mainittuja asioita. Tuon esille myös tutkittavien kirjoitelmissa ilmeneviä kiusaamismuotoja, ja niihin liittyviä yhteyksiä eri syiden, motiivien ja tavoitteiden kanssa. Narratiiveista ilmenneitä seikkoja käsittelen yhdessä edellä kuvatun teorian valossa. Tutkimuksessani haen vastausta seuraaviin kysymyksiin:

- Millaisia selittäviä tekijöitä kiusaamistoiminnalle kiusaajien tarinoissa ilmenee?
- Näyttäytyykö kiusaamista selittävä tekijät yksilö-, yhteisö- vai ympäristönsä tekijänä?

3.2 Tutkimusmenetelmä: Narratiivinen tutkimus

Tutkimukseni perustuu tutkittavien tuottamiin narratiiveihin. Narratiivinen tutkimus kuuluu kvalitatiivisten tutkimustapojen joukkoon. Narratiivisessa tutkimuksessa erilaiset narratiivit (kertomukset, haastattelut, kirjoitelmat) kuvaavat ihmisen toimintaa. Koska tutkimuksen tavoitteena on tuoda esille niitä koulukiusaamista selittäviä tekijöitä, joita aikoinaan koulukiusaajina toimineet antavat kiusaamistoiminnalleen, sopii kyseinen tutkimusmenetelmä tutkittavaan aiheeseen sekä tutkimuksen tavoitteeseen hyvin. Kyseisellä tutkimusmenetelmällä toteutettu tutkimus tarjoaa ainutlaatuista subjektiivista tietoa koulukiusaamisilmiöön liittyen. Polkinghorne (1995) määrittelee sanan ”narratiivi” seuraavasti: Kyseisen tutkimusmenetelmän yhteydessä ”narratiivilla” tarkoitetaan sellaista esityksen muotoa, jossa tapahtumat sijoittuvat ajallisesti yhteneväiseksi juonelliseksi tarinaksi. Bruner (1997) liittää määritelmän ”narratiivi” narratiiviseen eli tarinalliseen ajatteluun sekä kyseisellä ajattelulla tuotettuihin kielellisiin teoksiin esimerkiksi tarinoihin ja kertomuksiin.

Narratiivisuuden käsite on hyvin monimuotoinen, ja sen määrittelyssä löytyy eroavaisuuksia eri tieteenalojen välillä. Hatch ja Wisniewski (1995) määrittelevät narratiivisuuden seuraavasti, ja kyseinen määrittely näkyy myös tutkimuksessani: Narratiivisessa tutkimuksessa kiinnitetään huomiota yksilön esille tuomiin merkityksenantoihin. Narratiivinen tutkimus ei siis täten tähtää objektiiviseen ja yleistettävään tietoon, vaan sen tarkoituksena on tuoda tieteen kentälle myös subjektiivista tietoa. Heikkisen (2015) mukaan esimerkiksi kirjoitelma on narratiivinen tuotos ja kyseinen narratiivinen tuotos muodostuu yksilöä ympäröivästä maailmasta: henkilöistä, tapahtumista ja niiden tapahtumapaikoista.

Jokainen yksilö on oman narratiivinsa kertoja. Narratiivissa näkyy yksilön eli kertojan kulttuuri ja arvomaailma. Narratiivien kautta yksilöt saavat jatkuvuutta ja ymmärrystä toiminnalleen. Narratiivien kautta on mahdollisuus havainnoida yksilön identiteettiä ja persoonaa. Tutkimuksen psykologinen tehtävä on tutkia ja ymmärtää yksilön sisäistä maailmaa. Tätä sisäistä maailmaa tutkijat pääsevät ymmärtämään edellä esitettyjen narratiivien avulla.

Heikkisen (2015) mukaan narratiivisuutta on esitetty neljällä eri tavalla tutkimuksen kentällä. Narratiivisuus voi viitata tietämisen prosessiin ja tiedon luonteeneseen. Toiseksi narratiivisuus voi kuvata tutkimusmateriaalin luonnetta. Kolmanneksi narratiivisuus voi, kuten myös tässä tutkimuksessa, viitata tutkimusaineiston analyysiin. Narratiivisuus yhdistetään myös narratiivisuuden käytännölliseen merkitykseen. Käytännön merkityksessä se auttaa tutkijaa luomaan tutkimusaineiston, jota kautta tutkija pääsee tarkastelemaan tutkittavaa aihetta uudesta näkökulmasta ja perustelemalla kyseisiä uusia narratiiveja aikaisemmilla tutkimuksilla. Tutkimus muodostuu tutkittavien tuottamilla narratiiveilla, joita keskustelutetaan yhdessä tieteellisen teoriaosuuden kanssa. (Heikkinen 2015; Heikkinen 2002)

Narratiivisessa tutkimuksessa tutkija on kiinnostunut niistä merkityksistä, mitä yksilöt antavat kokemuksilleen. Narratiivi on yksilön oma kokemus tapahtuneesta ja täten vain hänen puolensa/näkemyksensä asiasta. Narratiivisessa tutkimuksessa tutkija pyrkii selittämisen sijaan ymmärtämään tutkittavien esille tuomia merkityksiä. Narratiivisen tutkimuksen tarkoitus on antaa tutkittaville ääni.

Narratiivi on tässä tarkoituksessa yksilön sisäinen tapa järjestää tietoa häntä ympäröivästä maailmasta. Bruner (1997) painottaa, että ilman narratiivista tutkimusta emme voi ymmärtää, miten yksilö merkityksellistää omaa toimintaansa. Narratiivisessa tutkimuksessa aineisto rakentuu erilaisiksi kertomuksiksi eli narratiiveiksi, jotka antavat vastauksia mitä- ja miten kuvattuna -kysymyksiin (Äärelä 2012).

Narratiivinen identiteetti

Identiteetti tarkoittaa keinoja ja tapoja, joilla ihminen ymmärtää, määrittelee ja käsittelee itsensä suhteessa minuuteensa, sosiaaliseen ympäristöönsä ja häntä ympäröivään kulttuuriin (Kuurme & Carlsson 2011, 232–233). Narratiivisella identiteetillä tarkoitetaan yksilön kertomaa ja sanoittamaa identiteettiä, joka on alati muuttuva ja muokkautuva yksilön eri elämänvaiheissa. Narratiivisessa tutkimuksessa ollaan kiinnostuneita narratiivisesta identiteetistä, jonka yksilö luo ikään kuin osana omaa tarinaansa. Narratiivisesta näkökulmasta katsottuna narratiivien kautta rakentuu ja rakennetaan yksilön minuutta. Narratiiviseen identiteettiin liitetään myös kehityspsykologinen näkökulma, joka pitää sisällään yksilön eri elämänvaiheiden muutokset osana narratiivisen identiteetin rakentumisessa.

Tutkimuksessa tutkittavat joutuvat kirjoitelmaa tuottaessaan muistelemaan omia kouluajoja, joista heille on kulunut x -määrä aikaa. Täten tutkittava ikään kuin rakentaa omat kokemuksensa ja muistonsa uudelleen päässään, ja tätä kautta kirjoitettuun muotoon. Yksilö saattaa muistojen ja kokemusten uudelleenrakentamisen merkeissä huomata ja ymmärtää menneisyydenasioita eri tavalla kuin ennen. Myös huomio kokemuksissa ja muistoissa saattaa kiinnittyä eri asioihin, kuin esimerkiksi viisi vuotta sitten. Tähän voivat vaikuttaa muun muassa yksilölle sen jälkeen kertynyt elämäkokemus sekä opiskeluiden ohella kertyneet tietotaidot.

Raggat (2006) tuo esille narratiivisen tutkimuksen ongelman: Voiko yksilön elämäntarinaa pitää lopullisena käsitteenä, muuttumattomana totuutena. On kuitenkin havaittava, ja hyväksyttävä, ihmisellä voi olla ja onkin useita erilaisia versioita asioista ja kokemuksista elämänsä tarinasta ja omasta itsestään, ja ne voivat

muuttua elämän varrella. (Raggat 2006, 15–16.) Tämän pro gradu -tutkielmani tutkittavat ovat kertoneet kokemuksensa tutkittavan aiheeseen tietyssä ajassa ja paikassa. Jonain toisena hetkenä kertomukset saattaisivat olla erilaisia. Raggat (2006) toteaa ihmisen identiteetin olevan avoin, narratiivinen ja dialoginen häntä ympäröivän ympäristön kanssa. Täten ihmisen käsitys itsestään, persoonastaan ja taidoistaan peilautuu alati häntä ympäröivän ympäristön kanssa.

3.3 Tutkimusjoukko

Tutkimusjoukkoni valikoitui seuraavasti: Suoritin koeaineistonkeruun läheisteni kautta. He joko laittoivat koetutkimuspyynnön eteenpäin tai vastasivat itse tutkimuspyyntöön. Pyysin läheisiäni kuitenkin jättämään kertomatta, miten olivat asian suhteen tehneet, jotta anonyymisyys säilyisi myös koeaineistonkeruussa.

Virallisessa tutkimusjoukon valitsemisessa pohdin, miten tavoittaisin parhaiten suuren joukon aikoinaan kiusaajina olleita henkilöitä. Päätökseni toteuttaa aineistonkeruu sähköisesti rajasi jo omalta osaltaan vaihtoehtojani. Tarkoitukseni oli löytää sen verran suuri yhteisö, jotta anonyymisyys ei vaarantuisi aineistonkeruu- vaiheessa.

Ohjaajani ja opiskelutovereideni neuvoista päätin pyytää apua tutkimusjoukkoni löytämisestä Kasvatustieteen tiedekunnan ainejärjestöjen, Lastu ry:n ja Lapikas ry:n kautta. Lähetin sähköpostia kertoen tutkimuksestani sekä siitä, miksi tutkimus toteutetaan. Sähköpostin liitteenä oli luomani tutkimuspyyntö tutkimusaineistoani varten, jonka ainejärjestöt saivat halutessaan välittää eteenpäin opiskelijoille. Kummatkin ainejärjestöt lupautuivat auttamaan minua tutkimusjoukkoni haalimisessa, ja kertoivat laittavansa esittelytekstini sekä tutkimuspyyntöni eteenpäin opiskelijoille; Lastu ry välitti tutkimuspyyntöni osaksi ainejärjestön viikkokirjeen sisältöä ja Lapikas ry välitti tutkimuspyynnön luokanopettajaopiskelijoille Lapikasposti-sähköpostilistan kautta. Tutkimusjoukkoni koostuu siis Lapin yliopiston kasvatustieteen opiskelijoista.

3.4 Tutkimuksen eettiset lähtökohdat

Tutkimuksen aihetta valitessa täytyy tehdä valinta, mistä tutkimus tehdään ja tuoda tälle valinnalle kattavat perustelut, miksi tutkimus tehdään (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara, 2007, 24–25). Avaan jo johdannossa koulukiusaamistutkimusten tärkeyttä osana koulukiusaamisen ennaltaehkäisemisessä. Mitä enemmän tiedämme aiheesta, sitä paremmin voimme käsitellä sitä ja siihen liittyviä tekijöitä. Koulukiusaamista on useimmin tutkittu koulukiusatun näkökulmasta. Myös itse tein sen valinnan kandidaatin tutkielmaa tehdessäni. Jatkotutkimusaiheita miettiessäni pohdin kuitenkin, että kuten joka asia, on myös koulukiusaamisilmiössä tärkeää tarkastella ilmiön toista osapuolta, kiusaajaa. Koen tutkittavan ilmiön monipuolisen tarkastelun lisäävän tulosten luotettavuutta, kun tutkielmiani tarkastellaan kokonaisuutena.

Tutkimuksen jokaisessa vaiheessa tulee ottaa huomioon tutkimuksen eettisyys sekä tutkimuksen hyvät tieteelliset käytännöt. Tutkimus tulee toteuttaa Tutkimuseettisen neuvottelukunnan esittämien käytännön ohjeiden mukaan. Kyseisiä käytännön ohjeita olen noudattanut valitessa tutkimusaihetta, tutkimusaineistoa kerätessä ja analysoidessa sekä tutkimuksen tulosten esilletuonnissa. Käytän tutkimuksessani apuna Tutkimuseettisen Neuvottelukunnan TENK ohjeistuksia ja artikkeleita tutkimuksen eettisyyden tukemisenä. Tutkimuseettinen neuvottelukunta TENK on yhteistyössä suomalaisen tiedeyhteisön kanssa luonut tutkimuseettisen ohjeen hyvästä tieteellisestä käytännöstä (HTK) (Tutkimuseettinen neuvottelukunta TENK 2021).

Tutkimuksessa esiintyvä aineisto sisältää tutkittaville hyvin henkilökohtaista tietoa. Tutkimuksessa luotettavuus on herännyt tutkijan ja tutkittavien välille jo tutkittavien saadessa tutkimuspyynnöt, joissa tuodaan esille, että tuotetut kirjoitelmat näkee kokonaisuudessaan vain tutkija itse. Analysointivaiheessa tutkija nostaa esille vain tutkimuksen kannalta oleellisia kohtia tutkittavien tuottamista kirjoitelmista. Mitään tunnistettavia tai yksityiskohtaisia kuvauksia ei tutkimusaineistossa saa esiintyä muiden nähtäville (Tutkimuseettinen neuvottelukunta TENK 2019).

Tutkimusjoukkoni koostuu Lapin Yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan opiskelijoista. Suuren joukon etu on tutkittavien anonyymisyyden parempi takaaminen, 8 tutkittavaa satojen henkilöiden joukosta. Tulee kuitenkin huomioida, että tutkittava aihe sisältää paljon arkaluonteista kokemustietoa, joka on jokaiselle yksilölle yksilöllistä. Täten tulee huomioida, ettei liian yksityiskohtaiset ja yksilöä paljastavat tiedot pääse lukijoiden nähtäväksi. Mikäli pro graduani lukee esimerkiksi joku tutkittavan ystävä, saattaisi hän liian yksityiskohtaisesta sitaatista tunnistaa tutkittavan, ja täten tutkittavan anonyymisyys vaarantuisi. Kyseinen seikka tulee ottaa huomioon tutkittavien kirjoitelmista esille nostettavia sitaatteja liitettäessä pro gradu -tutkielmaani. Sitaattien tulee tuoda esille vain oleellinen, tutkittavaan aiheeseen liitettävä tutkimustieto paljastamatta kuitenkaan liikaa yksilön kokemustiedon tunnistettavia kohtia, joilla tutkittavan anonyymisyys voisi vaarantua. Tällaisia, tutkittavan paljastavia kohtia voivat olla esimerkiksi liian yksityiskohtaiset kertomukset tilanteesta, paikkatiedot sekä tutkittavan ominaisuuksien kuvailu.

Analysointivaiheessa joudun siis huomioimaan tutkittavien anonyymisuuden säilyttämiseen. Mikäli tutkittavien tuottamissa kirjoitelmissa esiintyy mahdollisesti tutkittavien tunnistamia seikkoja, tulee minun poistaa ne siten, ettei kirjoitelmista voida tunnistaa sen kirjoittajaa. Näitä tunnistettavia seikkoja voivat olla esimerkiksi silloinen tai nykyinen paikkakunta, silloinen koulu, tarkat kuvailut henkilön ulkoisista piirteistä/ominaisuuksista sekä tarkka tapahtuma-aika.

3.5 Aineistonkeruumenetelmä ja tutkimusaineisto

Suoritin aineistonkeruun sähköisesti keväällä 2022. Lähetin sähköisesti tutkimuspyynnön ainejärjestöille, jotka puolestaan välittivät ne eteenpäin opiskelijoille tavoitettavaksi. Tutkimuspyynnössä toin esille mitä tutkin, miksi tutkin sekä mitä varten kyseinen tutkimus suoritetaan. Toin tutkimuspyynnössä myös esille, että tuotettavat kirjoitelmat toteutettaisiin täysin anonyymisti. Anonyymisyydellä tarkoitin, ettei esimerkiksi tutkittavan nimi saisi esiintyä kirjoitelmassa tai sähköpostin yhteydessä. Tutkimuspyyntö sisälsi myös ohjeet kirjoitelmaa varten. Pyysin

tutkimuspyynnössä tutkittavaa kirjoittamaan avoimen kirjoitelman, jossa tulisi esille ainakin seuraavat asiat:

- Millä koulu-/luokka-asteella tutkittava on kiusannut?
- Kuinka kauan näistä kiusaamistilanteista on kulunut (arvio vuosina)?
- Millä tavalla tutkittava on kiusannut?
- Oliko kiusaamisen kohteena oppilas vai opettaja?
- Millaiset motiivit/tavoitteet olivat tutkittavat kiusaamistoiminnalla?
- Vapaa lopetus, joka muun muassa kiteyttää tutkittavan nykyisen henkilökohtaisen mielipiteen koulukiusaamisesta ja siihen vaikuttavista syistä

Loin kandidutkielmassani esiintyvää tutkimusta varten uuden sähköpostiosoitteen, johon tutkittavat lähettivät sähköisesti tuotetut kirjoitelmat. Kandidutkielmasani perustelin uuden sähköpostin luomista tutkimusta varten seuraavanlaisesti: Vain tutkimusta varten tuotettu sähköposti mahdollistaa vain tutkittavilta saapuvia sähköposteja. Täten tutkittavilta saapuvat sähköpostit ja niiden sisältö (kirjoitelmat) eivät huku muun sähköpostivirran mukaan. Koin myös, että vain tutkimuskäyttöä varten luotu sähköposti (koulukiusaamistutkimus@gmail.com) antoi tutkimukselle ja aineistokeruuvaiheelle virallisemmän sävyn. Käytin kyseistä sähköpostia myös nyt samoilla perusteilla.

Tutkimusaineistoni koostuu tutkittavien lähettämistä kirjoitelmista. Tutkittavien tuottamat kirjoitelmat ovat vapaamuotoisia kirjoitelmia, joita ohjasin muutamalla tukikysymyksellä. Tukikysymyksilläni varmistan, että saan tarvittavat tiedot analyysiani ja tutkimustuloksia varten. Kirjoitelmien pituus vaihteli parista kappaaleesta vajaaseen kahteen sivuun. Kirjoitelmat olivat kirjoitusasultaan selkeitä. Jotkut kirjoitelmat sisälsivät murre sanoja, mutta eivät siinä määrin, että ne olisivat vaikuttaneet kirjoitelmien analysoimiseen. Kirjoitelmat oli tuotettu sähköisesti joko word -ohjelmalla tai kirjoitettuna suoraan sähköpostiviestialustalle. Sähköisesti tuotettujen kirjoitelmien vahvuus on, ettei niissä esiinny kirjainten epäselvyyttä. Kirjainten epäselvyys voisi johtaa sanojen tai koko lauseen tulkintavirheeseen ja tätä kautta vaikuttaa analyysiin ja tuloksiin.

Tutkimusaineistoni koostuu 8 kirjoitelmasta, jonka tutkittavat ovat itse itsenäisesti kirjoittaneet. Kirjoitelmat sisälsivät tietoa, muistoja ja tunteita kiusaamistoiminnasta ja elämästä sen ympärillä. Jokainen kirjoitelma toi lisää ainutlaatuista subjektiivista tietoa kiusaamistoiminnan takana olevista mielteistä ja tekijöistä. Kirjoitelmat oli kaikki kirjoitettu ensimmäisessä persoonassa. Tämä mielestäni on myös tärkeä huomio, ettei kukaan tutkittavista katsellut omaa kiusaamistoimintaansa kolmannesta persoonasta.

Kaikille kirjoitelmille yhteistä oli tutkittavien tiedostaminen, että kiusaaminen on väärin. Tästä huolimatta osassa kirjoitelmista teon vääryyden tiedostamisesta huolimatta myös pyritään oikeuttamaan omaa tekoaan eri motiivien valossa.

Kirjoitelmat sisälsivät eri kiusaamismuotoja, fyysistä, psyykkistä sekä sosiaalisen kiusaamisen muotoja. Kirjoitelmissa ilmeni myös eri kiusaamisrooleja, mutta pääsääntöisesti tutkittavat esiintyivät kirjoitelmissa itse kiusaajan roolissa. Kaikkien kirjoitelmien kiusaamistoiminnan kohteena oli toinen oppilas, ei ikinä opettaja. Yksi tutkittava kertoo omassa kirjoitelmassaan, ettei koe kyseisen opettaja-oppilas-kiusaamisen olevan mahdollista. Kyseinen havainto olisi tarkemman tarkastelun arvoinen, mutta en lähde tarkastelemaan havaintoa tässä tutkimuksessa, jotta huomioni ei siirry liikaa tutkimukselle oleellisista asioista.

Osassa kirjoitelmissa tuodaan esille tutkittavan perhe-elämää, mikä on mielestäni tärkeä huomio kirjoitelmien analysoimisessa, sillä en itse tutkimuspyynnössä esiintyvillä tukikysymyksillä kirjoitelman kirjoittamista varten pyytänyt pohtimaan kirjoitelmissa perheen merkitystä kiusaamistoimintaan, mikäli tutkittava ei näe sitä kiusaamista selittäväksi tekijäksi. Edellä mainittu huomio kuitenkin ansaitsee mielestäni käsittelemisen arvoista huomiota ja täten käsittelen kyseistä aihetta analysoinnin toisessa menetelmävaiheessa, jossa kokoan kirjoitelmien kesken keskeiset aiheet, joita käsittelen yleisesti teorian valossa.

Pyysin tutkimuspyynnössä tukikysymyksen muodossa tutkittavia arvioimaan, kuinka kauan kiusaamistapahtumista on kulunut aikaa. Tutkittavat eivät kuitenkaan anna kirjoitelmissaan tarkkoja aika-arvioita, vaan vastaavat kysymykseen kertomalla, millä luokka-asteella koulukiusaamistoiminta on tapahtunut. En kuitenkaan voi tehdä sen pohjalta päätelmiä, kuinka kauan kiusaamistoiminnasta on

kulunut aikaa, sillä en tiedä kenenkään tutkittavan tämänhetkistä ikää. En koe kuitenkaan tämän seikan olevan oleellista tutkimuksen kannalta, eikä se vaikuta tutkimuksen luotettavuuteen.

3.6 Aineiston analyysimenetelmät: Narratiivinen analyysi ja narratiivien analyysi

Tutkimusta varten saatuja kirjoitelmia analysoidaan narratiivisen sekä narratiivien analyysin avulla. Analysoin aineiston molemmille analyysimenetelmillä saadakseni mahdollisimman laajan käsityksen tutkittavien tuottamien narratiivien sisällöstä. Analysoinnin tarkoituksena on selkeyttää ja tiivistää tutkimuksessa saatua aineisto tutkimuksen kannalta tärkeitä informaatioita kadottamatta/hävittämättä (Eskola & Suoranta 2000, 137). Kohdistan huomiotani tutkittavan aiheeseen ensin jokaisen yksilön tuottaman narratiivin sisältöön yksilöllisesti, jonka jälkeen kohdistan huomioni narratiiveissa yhdistäville tekijöille, joita käsittelen vielä erikseen teemoina. Narratiivisen tutkimuksen tarkoituksena on luoda syvä ymmärrys tutkittavasta aiheesta narratiivien kautta. Uskon pääseväni tähän parhaiten, kun toteutan analyysin mahdollisimman monipuolisesti.

Jokaisen tutkimuksessani tuotetun kirjoitelman takana on yksilö – yksilöllinen tapaus, joka on oikeutettu saamaan oma äänensä kuuluviin. Tämän vuoksi erillisen narratiivin tarkasteluun yksilöllisesti. Narratiivisessa analyysissä on tarkoitus tuoda esille narratiivin juoni, sekä samalla säilytetään kertojan eli kirjoitelman tuottajan oma ääni koko analyysin ajan. (Äärelä 2012.)

Tutkittavia yhdisti tutkimuksen aihe, koulukiusaaminen. Jokainen tutkittava on ollut aikoinaan koulukiusaaja. Näin ollen kirjoitelmat sisältävät keskenään jokseenkin samankaltaisia piirteitä ja aiheita. Tämän vuoksi analysoin narratiiveja myös tarkastellen kirjoitelmissa ilmeneviä yhteneviä tekijöitä yhdessä eri aihekategorioihin lajitellen. Narratiivien analyysissä keskitytään luokittelemaan kertomuksia

eri tyyppeihin ja kategorioihin, ja täten tarkastelemaan narratiivien yhteneviä teemoja yhdessä (Heikkinen 2018, 154–155).

4. Aineiston analysointi

4.1 Aineiston analysointia narratiivisen analyysin mukaan

Tässä osiossa olen käsitellyt tekstejä narratiivisen analyysin mukaan. Olen koonnut kunkin tutkittavan kirjoittamasta kirjoitelmasta erillisen narratiivin, jossa kukin tutkittava on vuorollaan pääosassa. Narratiiveissa olen pyrkinyt tuomaan esille niitä aiheita, joita tutkittava sekä minä itse tutkijana pidän oleellisena tutkittavan aiheen tiimoilta. Narratiivit sisältävät lainauksia tutkittavien kirjoitelmista, sekä omia tulkintojani ja perustelujani pohjautuen teoriaosuuden sisältöön.

Kyseisiä narratiiveja muodostaessani päätin, että puhuttelen kunkin kirjoitelman kirjoittajaa ”Vastaaja” ja sen perään lisään järjestyksessä aakkosista kirjaimen täten erottaen kirjoitelmien kirjoittajat toisistaan. Narratiiveissa tutkittavat tuodaan esille siis esimerkiksi muodossa ”Vastaaja A”. Tutkittavia sen enempää persoonallisoimatta pystyn parhaiten suojelemaan heidän anonymisyyttään. Esimerkiksi tutkittavan mahdollinen sukupuoli tarkentaminen narratiiveissa, mikäli kirjoitelmissa sellaista edes esiintyisi, saattaisi vaarantaa tutkittavan anonymisyyttä. Se ei myös tutkimuksen kannalta ole oleellista, sillä toivon tutkimukseni heränneiden huomioiden olevan yleistettävissä sukupuolta katsomatta. Käsittelem kirjotelmia narratiivien muodossa niiden saapumisjärjestyksessä, missä ne ovat saapuneet tutkimusta varten luotuun sähköpostiin.

4.1.1 Tuloksia narratiivisen analyysin mukaan

Vastaaja A kiusasi ala-asteella yhdessä luokkansa kanssa oppilasta, jolla oli kuulolaite. Oppilaat kiusasivat kuulolaitteen omistavaa oppilasta sanallisesti sekä syrjimällä. Syrjintä kuuluu sosiaalisen kiusaamismuotoon, hiljaiseen kiusaamiseen (Höistad 2003). Syrjintä on kiusaamismuoto, jossa pyritään vaikuttamaan toiseen yksilöön negatiivisesti sosiaalisella eristämällä:

Ala-asteella luokkamme kiusasi yhtä tyttöä, jolla oli kuulolaite. Nimitelimme häntä, emmekä ottaneet häntä mukaan peleihimme välitunnilla. (Vastaaja A)

Vastaaja A kertoo kirjoitelmassaan kiusatun oppilaan olleen aikaisemmin hänen kaverinsa. Kuitenkin muiden kiusaajien toiminnan painostuksesta Vastaaja A alkoi myös itse kiusaamaan entistä kaveriaan:

Aikaisemmin olin kiusatun kaveri, mutta muun luokan painostuksesta aloin myös itse kiusata häntä. Hänet leimattiin erilaiseksi/oudoksi, enkä halunnut että minua liitettiin häneen tai hänen ominaisuuksiinsa eli siten minuakin olisi alettu kiusaamaan. (Vastaaja A)

Vastaaja A siis pelkäsi, että mikäli hän ei liittyisi kiusaajien joukkoon, kiusaajat alkaisivat kiusaamaan myös häntä. Kiusaajat näkivät kuulovamman takia kiusatun olevan erilainen kuin muut, ja täten kiusasivat häntä erilaisuudestaan. Vastaaja A lisää, ettei hän itse pitänyt kiusatun kuulovammaa erilaisuutena, sillä hänen lähipiirinsä henkilö omasi myös kuulovamman. Kyseisessä tapauksessa kiusaaja ”suvaitsi” itse kiusatun erilaisuuden, mutta ryhmäpaineen takia ”sivutti” oman suvaitsevaisuutensa.

Kiusaamistoiminta saatiin loppuun opettajan avulla. Koulu ja sen henkilökunta nähdään olevan tärkeässä asemassa kiusaamistoiminnan ennaltaehkäisemisessä sekä suvaitsevaisuuden kehittymisessä (Benjamin ym. 2021). Opettaja keskusteli aiheesta yhdessä luokan kanssa, mutta myös yksittäisesti oppilaiden kanssa. Opettaja toi keskustellussaan esille muun muassa kiusaamisen seurauksista kiusatulle:

Onneksi opettajamme teki kiusaamisesta heti alkuun lopun, ja keskusteli yhdessä ja erikseen jokaisen kiusaajan kanssa kiusaamisen seurauksista kiusatulle. (Vastaja A)

Yläasteella Vastaja A kiusasi muita sanallisesti oman pahan mielensä takia. Hän nostaa kirjoitelmassaan esille oman impulsiivisen luonteensa, teini-ikäisen aiheuttaman angstin (alakuloisuuden) sekä rankan lapsuutensa. Koulu voi olla monelle lapselle ja nuorelle ainut turvallinen ympäristö, jossa uskalletaan tuoda esille omaa paha oloaan sanoin ja teoin (Pitkänen 2020). Vastaja A kertoo, kuinka purki omaa paha oloaan muihin sanallisesti vahingoittamalla näitä:

Yläasteella kiusaaminen oli lähinnä sanallista toisia oppilaita kohtaan.

Olen luonteeltani hyvin impulsiivinen, ja teinivuosien mukana tullut ”angsti” vaikutti mielestäni omaan kiusaamistoimintaani.

Lapsuuteni oli hyvin vaikeaa ja raskasta perheväkivallan ja sen uhan takia.

Minulla oli hyvin paha olla, ja purin sitä muihin esimerkiksi heitä nimittämällä tai vähättelemällä. (Vastaja A)

Vastaja A:n kiusaamisen uhriksi valikoitui hänen mukaansa ”täydellisen” perheen kasvattaja. Syyksi kiusaamisen uhriksi valikoitumiselle oli Vastaja A:n oma kateus muiden perheonnesta ja siitä, ettei hän itse saanut kokea samaa:

Olen jälkeenpäin pohtinut, miksi joku valikoitui itselleni uhriksi nimitetyille. Koin, että ne, joita nimittelin, olivat ”täydellisen” perheen kasvattaja. Olin hyvin kateellinen heille siitä, ja koin hyvin epäreiluksi, etten itse saanut sitä. (Vastaja A)

Kirjoitelman lopuksi Vastaja A kertoo nyky mielipiteensä omasta toiminnastaan. Häntä hävettää oma kiusaamistoimintansa, ja sanoo pahoitelleensa omaa toimintaansa vielä tänäkin päivänä, kymmenisen vuoden jälkeen, mikäli tapaa aikoinaan kiusattuja. Vastaja A kertoo myös yrittäneensä käsitellä syitä, mitkä

johtivat hänen kiusaamistoimintaansa. Lopuksi hän kiteyttää mielipiteensä kiusaamistoiminnan oikeuttamisesta:

Tiedän, että kiusaaminen on hyvin raukkamainen teko, eikä siihen oikeuta mikään, ei omat ongelmatkaan. (Vastaja A)

Kirjoitelmasta välittyy tekijän ymmärrys kiusaamistoiminnan vääryydestä. Ymmärryksestä huolimatta kyseisessä kirjoitelmassa esiintyvä kiusaaja pyrkii oikeutamaan tekoaan eri motiivein ja syin: kateuden ja henkilökohtaisen pahan olon turvin. Yksilö pyrkii usein selittämään omien tekojensa hyväksyttävyyttä hänelle myönteisin keinoin.

Vastaja B

Vastaja B on kiusannut muita ala- ja yläasteella. Hän kiusasi muita sanallisesti, muun muassa nimittelemällä. Sanallisesti/henkisesti kiusaaminen on suoran psyykkisen kiusaamisen muoto, jossa kiusaaja pyrkii verbaalisesti aiheuttamaan toisessa yksilössä negatiivisia reaktioita (Olweus 2013). Kiusaamisen kohteena olivat aina muut oppilaat, ei koskaan opettaja. Vastaja B selittää kiusaamiskohteen valintaa seuraavasti:

Koen, etten olisi voinut kiusata opettajia, ja ajattelen ettei muutkaan oppilaat voi kiusata opettajaa peruskoulussa, sillä opettaja on kuitenkin se aikuinen ja oppilaat lapsia ja nuoria. (Vastaja B)

Seuraavaksi Vastaja B tuo esille motiiveja kiusaamistoiminnan taustalle. Vastaja B kertoo kiusaamistoiminnan nostavan hänen itsetuntoaan, ikään kuin pönkittävän hänen silloisen "ison pojan" -roolia. Oman huonon itsetunnon pönkittäminen toisen yksilön kustannuksella on nähty myös aikaisemmin yhdeksi kiusaamistoiminnan taustatekijäksi (mm. Saarento ja Hamarus 2015). Täten yksilö saa osin myös ikään kuin kätkeytyä huonon itsetuntonsa tietyn roolin taakse, ja toimia tietyn roolin turvin. Kiusaajan tulee toimia tietyllä tavalla ylläpitääkseen tiettyä roolia, jolla kokee olevan tietty vaikutus ryhmätoimintaan häntä kohtaan. Tietty rooli määrittelee myös paikan ryhmässä. Vastaja B avaa kiusaamista selittävää tekijää seuraavasti:

Kiusaamistoimintani taustalla oli itsetunnon pönkitys eli ikään kuin ”ison pojan” -egon esilletuomista ja ylläpitämistä. (Vastaaja B)

Toisena motiivina teolleen Vastaaja B nostaa esille kiusaamisen pelosta johtuvan roolin valitsemisen. Vastaaja B näkee, että halusi olla mieluummin kiusaaja kuin kiusattu. Hän kokee, että kiusaajalla on parempi ”kuva itsestään ja ominaisuuksistaan kuin kiusatulla.”. Vastaaja B kirjoittaa myös, että kiusasi, jotta välttyisi itse kiusaamiselta. Kiusaamistoimintaa tehdään siis myös pelosta, että mikäli ei itse kiusaa, tulee kiusatuksi. Pelko kiusatuksi joutumisesta on ilmiöstä tehneiden tutkimusten yksi yleisin motiivi yksilön kiusaamistoiminnalle (mm. Saarento 2015):

Olen mieluummin se kiusaaja kuin kiusattu.

--- koenkin motiivikseni edellä mainitun tietyn roolin omaksumisen, jotta välttyin itse kiusaamiselta--- (Vastaaja B)

Kirjoitelman loppuksi Vastaaja B puhuu yleisesti kiusaamisesta. Hän tiedostaa kiusaamisen olevan väärin, mutta näkee sen olevan väistämätöntä koulumaailmassa. Vaikka Vastaaja B kokee, että olisi todella hyvä, ettei kiusaamista esiintyisi ollenkaan, ei hän näe sitä mahdollisena.

Vastaaja C

Vastaaja C kiusasi toista oppilasta yläasteaikana sanallisesti kasvatustien, selän takana sekä sosiaalisessa mediassa. Nettikiusaaminen on nykypäivänä yksi yleisin kiusaamismuoto muun muassa sen tekotavan ”helppouden” vuoksi. Vastaaja C kirjoittaa, että joka kiusaamiskerran hänen piti pystyä ”parempaan” (pahempaan) ja täten kiusata tätä kyseistä toista oppilasta joka kerta pahemmin. Kiusaamistoimintansa sisältöä Vastaaja C avaa seuraavasti:

Kiusasin yhtä tyttöä yläasteaikoina. Nimittelin häntä esimerkiksi huoraksi ja kerroin hänestä valheita muille. Silloin nuorten keskuudessa tutussa ask.fm -alustalla lähettelin myös hänelle anonyymisti ”viha viestejä” (Vastaaja C)

Kiusaamistoiminnan motiiviksi Vastaaja C selittää kateuden tunteen, joka hänellä oli kiusattu kohtaan. Kiusattu oli Vastaaja C:n mielestä fyysisiltä ominaisuuksiltaan häntä parempi, ja kiusattu omasi paljon ystäviä ja harrastuksen, joita taas kiusaaja (Vastaaja C) ei. Kateudesta johtuva kiusaaminen on yksi aikaisemmissa tutkimuksissakin esille nostettu ilmiö (Kaski & Nevalainen 2017). Vastaaja C tiedosti kiusaamisen motiivin jo sen tekohetkellä:

Tiedän, ja tiesin jo silloin, että kiusasin häntä pelkästä kateudesta. Hän oli yksi koulun kauneimmista, urheili paljon ja hänellä oli paljon ystäviä. (Vastaaja C)

Vastaaja C liitti kateuden tunteeseen myös epäreiluuden tunteen, jolla hän oikeutti kiusaamistoimintaansa kiusattua kohtaan. Vastaaja C kertoo, kuinka sivutti tiedostamisen kiusaamistekojen vääryydestä epäreiluuden tunteen taakse, jotta sai jatkettua kiusaamistoimintaansa. Yksilö pyrki etsimään omista tunteistaan oikeutusta teoilleen piittaamatta toisen yksilön tunteista tai yleisesti hyväksytyistä normeista toimia toisia yksilöitä kohtaan:

---tiesin jo silloin kiusaamistoimintani olevan väärin, mutta pyrin aina työntämään ne ajatukset tekojeni vääryydestä taka-alalle.

Yritin myös oikeuttaa omaa käytöstäni miettimällä, kuinka epäreilua oli, kun hän oli niin täydellinen ja minä taas en. (Vastaaja C)

Seuraavaksi Vastaaja C kertoo kiusaamistoiminnan käännekohtasta: Kiusaaminen loppui, kun Vastaaja C sai tietää kiusatun perheongelmista. Vastaaja C omasi samankaltaisia perheongelmia, ja koki täten samaistumista kiusatun ongelmiin. Samaistumisen kautta Vastaaja C ei nähnyt kiusattua erilaisena kuin hän, vaan näki heidän olevan osin hyvin samanlaisia, jotka omasivat samankaltaisia ongelmia:

Kiusaamiselle tuli käännekohta, kun sain kuulla hänen perheensä vaikeuksista----

Koin samaistumista häneen oman sekalaisen perhetaustani takia, joten koin olevani enemmän hänen kaltaisensa aikaisemman kateuden sijasta--- (Vastaaja C)

Käännekohtaan jälkeen Vastaja C ja kiusattu olivat kavereita, ja he hengailivat yhdessä peruskoulun päättymiseen asti. Vastaja C pohti, kuinka hänen kiusaamansa henkilö hyväksyi hänet hänen kaverikseen kaiken kokemansa jälkeen. Vastaja C kertoo, ettei ole vielä tähänkään päivään mennessä pyytänyt anteeksi kiusaamistekojaan, ja välillä hän miettiikin, pitäisikö hänen vielä näiden monen vuoden jälkeen pyytää kiusatulta anteeksi. Kiusaamistoiminta vaikuttaa vielä vuosienkin jälkeen itse tapahtumista niin kiusattuun kuin kiusaajaankin (Hertz ym. 2015).

Vastaja D

Vastaja D kirjoitelma alkaa lauseella ” En ole kiusaajatyyppeä”. Hän kertoo olleensa kouluaikoina ryhmähengen nostattaja, joka yhdisti erilaisia ihmisryhmiä. Vastaja D kertoo kuitenkin kiusanneensa yhtä henkilöä yläasteen aikana. Hän aloittaa kiusaamistoimintansa kertomisesta kuvaillen hänen (kiusaajan) ja kiusatun välistä suhdetta seuraavanlaisesti:

Olin todella ihastunut yhteen tyttöön yläasteella. Tulimme hyvin toimeen, näimme toisiamme koulussa ja vapaa-ajalla todella paljon, ja meillä oli mukavaa yhdessä. Hän oli minun ensirakkauteni. Tyttö tiesi tunteistani, ja sanoi aina että katsotaan. Minä hölmösti ihastuneena ajattelin aina, että olisimme joskus pari.

Kaikki kuitenkin muuttui, kun tyttö tapasi oman ensirakkautensa. Hän alkoi seurustelemaan hyvin nopeasti ja tämän seurauksena hän ei enää juurikaan puhunut kanssani. (Vastaja D)

Tämän jälkeen vastaja D tunsu itsensä hylätyksi. Hylätyksi tuntemisen takia hän alkoi kiusaamaan kiusattua. Vastaja D kiusaamistoiminta virittyi siis negatiivisen tunteen pohjalta. Lapsilla ja nuorilla ei ole vielä hallussa negatiivisten tunteiden ”käsittelyvälineitä” kuten aikuisilla, joten negatiivinen tunne purkautuu usein ei toivottuna toimintana. Vastaja D kiusasi kiusattua sanallisesti juoruamalla sekä haukkumalla häntä kiusatun selän takana sekä sosiaalisessa mediassa:

Levitin tytöstä juoruja yhteisille ystävillemme ja haukuin häntä eri sosiaalisen median alustoilla (Vastaaja D).

Vastaaja D kertoo kiusanneensa kiusattua oman pahan olonsa takia. Hän halusi, että kiusatulla olisi yhtä paha mieli kuin hänellä, ja oikeutti tällä kiusaamistoimintansa. Vastaaja D:n kiusaamistoiminta jatkui koko yläasteen loppuun sekä sen lisäksi lukion ensimmäisen luokan. Kiusaamistoiminta loppui, kun kiusaaja ihastui uuteen henkilöön, ja täten paha mieli hylkäämisestä loppui:

Kiusasin tyttöä oman pahan oloni takia. Koin, että hän hylkäsi minut, ja oman hylkäämisen takia halusin, että myös hänestä tuntuisi yhtä pahalta kuin minusta.

Lopetin kiusaamisen kun ihastuin uuteen tyttöön, ja täten kipu ja paha olo torjunnasta hälveni. (Vastaaja D)

Silloinen kiusaamistoiminta hävettää Vastaaja D:tä. Hän on pohtinut, kuinka teininä koettu torjunta, ja siitä johtuva paha olo, sai hänet oikeuttamaan kiusaamistoimintansa sellaista henkilöä kohtaan, joka hetkeä ennen sai hänet tuntemaan valtavaa ihastumisen tunnetta. Vastaaja D kertoo pyytäneensä anteeksi kiusaamistoimintaansa kiusatulta. Hän kuitenkin kertoo, ettei kiusattu pystynyt antamaan hänelle anteeksi kiusaamistaan. Vastaaja D ymmärtää, miksei saa anteeksi toimintaansa. Hän kirjoittaa kirjoitelman loppuksi, että mikäli roolit olisivat olleet toisinpäin, olisi hän kiusatun asemassa tehnyt saman päätöksen.

Vastaaja E

Vastaaja E kiusasi muita lapsia koko peruskoulun ajan. Kiusaaminen oli fyysistä kiusaamista eli muun muassa lyömistä ja potkimista. Vastaaja E kuvailee fyysiset kiusaamistekonsa raakoina. Koulun rehtorin lukuisista puhutteluista ei ollut Vastaaja E:n mukaan hyötyä kiusaamisen loppumiseen, vaan Vastaaja E jatkoi samalla toimintakaavalla. Vastaaja E kertoo kiusaamisteoistaan seuraavasti:

Raaimmat kiusaamistekoni ovat lyöminen, hakkaaminen sekä potkiminen henkilön ollessa maassa. (Vastaaja E)

Kirjoitelmassa Vastaaja E pohtii eri tekijöitä, jotka vaikuttivat kiusaamistoiminnan harjoittamiseen. Vastaaja E nostaa esille kaksi pääaihetta kiusaamiselleen: Oma paha olo ja negatiiviset tunteet sekä kotoa opittu hyvin väkivaltainen toimintamalli. Vastaaja E:n kotona oli fyysistä kotiväkivaltaa/perheväkivaltaa perheen isän toimesta. Vastaaja E kokee, että oppi kotoaan tietyn käyttäytymismallin, jota hän käytti koulumaailmassa muita oppilaita kohtaan:

Kotona meillä oli perheväkivaltaa koko oman lapsuuteni ajan. Luulen, että opin kotoani tietyn käyttäytymismallin, jonka vuoksi kiusasin muita. Isäni pahoinpiteli meitä kaikkia perheenjäseniä fyysisesti. (Vastaaja E)

Opimme lapsena erilaisia käyttäytymismalleja meitä ympäröivästä ympäristöstä. Kasvuympäristössä vallitsevat tietyt normit ja toimintatavat, joita lapset mallioppivat hyödyntävät myös itse tulevaisuudessa. Lasten ja nuorten läheiset ovat tärkeässä asemassa, kun yksilölle opetetaan, ettei aggressiivinen käytös muita kohtaan ole sallittua (Georgiou 2008):

Kiusaaminen loppui vasta, kun perheemme sai sosiaaliviranomaisilta apua perhe-elämään. (Vastaaja E)

Kuten kappaletta edeltävässä lainauksessa tuodaan ilmi, kiusaaminen loppui, kun perhe pääsi sosiaaliavun piiriin. Vastaaja E kertoo käyneensä tapaamisissa, jossa hän pääsi keskustelemaan sosiaalityöntekijän kanssa omista aroista muistoista liittyen väkivaltaiseen perhe-elämään sekä tuomaan esille negatiivisia tunteita. Tapaamisten ansiosta Vastaaja E oppi käsittelemään negatiivisia tunteita oikealla tavalla, eikä täten enää purkanut omaa paha oloaan muihin oppilaisiin:

Tapaamisten kautta opin käsittelemään negatiivisia tunteitani oikealla tavalla, enkä enää purkanut sitä fyysisen pahoinpitelemisen kautta. (Vastaaja E)

Vastaaja F

Vastaaja F kertoo kirjoitelman aluksi kärsivänsä pahoista itsetunto-ongelmista yläasteen aikana. Hänen oma ulkonäkönsä häiritsi häntä, ja hän koki, ettei oman

ulkonäkönsä takia saanut samankaltaista huomiota vastakkaiselta sukupuolelta kuin muut oman sukupuolen edustajat. Vastaja F kirjoittaa myös yhdestä oman koulunsa oppilaasta, jolta Vastaja F:n mielestä löytyi niitä ominaisuuksia, mitä Vastaja F halusi itsellään myös olevan:

Olin muita kouluni oppilaita isompi, ja ulkonäköni häiritsi minua.

En saanut huomiota muiden tyttöjen tavoin pojilta, vaan minut ohitettiin aina.

Luokallani oli yksi tyttö, joka oli kaikkea mitä halusin olla. Hän oli hoikka ja kaunis, ja aina poikien huomion keskipiste. Tyttö oli myös mukava, ei semmoinen "bitch". (Vastaja F)

Samankaltaisten ominaisuuksien saamisen toivossa Vastaja F keksi idea, hän loisi itselle feikkiprofiilin sosiaaliseen mediaan ihannoimansa henkilön kuvilla. Idean hän sai uutisesta, jossa kerrottiin feikkiprofiileista. Feikkiprofiilien luonti ja erilainen anonyyminä esiintyminen eri sosiaalisen median alustoilla on nykypäivänä hyvin helppoa ja joltain osin sosiaaliset median alustat jopa houkuttelevat siihen. Useat nettisivustot tuovat esille, kuinka yksilö voi olla netissä kuka tahansa, milloin tahansa. Tämä osaltaan korostaa myös yksilön tunnetta omasta riittämättömyydestään sellaisena kuin itse on. Vastaja F käytti ihannoimansa henkilön kuvia, mutta muutti henkilön nimen sekä asuinpaikan. Vastaja F kertoo ideastaan kirjoitelmassaan seuraavasti:

Idea lähti, kun näin uutisen feikkiprofiilien teosta. Netissä saisi olla kuka ikinä haluaakaan olla. Minä halusin olla se kaunis tyttö luokallani.

Pian pojat alkoivat juttelemaan "minulle". Tilanne oli ihan uusi ja kiehtova (Vastaja F)

Kuten kappaletta edeltävässä lainauksessa käy ilmi, pian feikkiprofiilin luomisen jälkeen alkoivat nettikeskustelut vastakkaisen sukupuolen edustajien kanssa. Täten feikkiprofiili ajoi sen asian, mitä Vastaja F toivoi saavansa, samankaltaista huomiota kuin mitä muut saman sukupuolen edustajat olivat saaneet. Vaikka

Vastaaja F koki osan keskusteluista hyvinkin aggressiivisiksi, oli Vastaaja F yleisesti saamastaan huomiosta onnellinen.

Vastaaja F kertoo kuitenkin, että ongelmia feikkiprofilin kanssa ilmeni melko nopeasti. Jotkut vastakkaisen sukupuolen edustajat, joiden kanssa Vastaaja F puhui, tunsivat oppilaita kuvien henkilön oikeasta asuinpaikasta ja koulusta. Tätä kautta myös kuvien henkilö sai tiedon feikkiprofilista. Vastaaja F kertoo kuvien henkilön olleen silmin nähden hyvin surullinen feikkiprofilista. Koulun toimesta yritettiin selvittää, kuka feikkiprofilin oli luonut. Tästä huolimatta Vastaaja F koki, ettei pystynyt lopettamaan feikkiprofilin käyttöä, sillä koki olleensa erittäin addiktoitunut feikkiprofilin avulla saamaansa huomioon:

Joku kanssani keskustelleista pojista tunsivat koulumme poikia, ja sitä kautta tieto tytön kuvista feikkiprofilissa kulki tytön tietoon.

En siltikään lopettanut feikkiprofilin käyttöä, sillä olin hyvin jopa addiktoitunut feikkiprofilin käyttöön ja sillä saamaani huomioon. (Vastaaja F)

Seuraavaksi kirjoitelmassaan Vastaaja F avaa, kuinka feikkiprofilin käyttö sai loppunsa: Vastaaja F keskusteli feikkiprofilin kautta ihastukselleen ja koki, että tämä piti hänestä muutenkin kuin pelkkien kuvien takia. He keskustelivat päivittäin erilaisista arkisista asioista, ja Vastaaja F:n puolelta syntyi tunneside ihastukseensa. Kaikki tämä kuitenkin muuttui, kun Vastaaja F:n ihastus sai tietää Vastaaja F:n profiilin kuvien olevan jonkun muun henkilön. Vastaaja F:n ihastus oli kirjoittanut Vastaaja F:lle yksityisviestin, jossa kertoi tietävänsä, että profiili on feikki. Viestissä ihastus myös haukkui Vastaaja F:ää sekä ilmoitti, ettei halua olla enää tekemisissä Vastaaja F:n kanssa.

Olin todella ihastunut yhteen poikaan, jolle juttelin feikkiprofilin kautta.

Puhuimme arjen asioista päivittäin, ja minusta tuntui ettei hän puhunut minulle vain kuvien takia.

*Hän kertoi siinä tietävänsä, etten ole kuvien tyttö ja että häntä kuvot-
taa toimintani. Viestissään hän haukkui minua monin eri tavoin ja il-
moitti ettei haluaisi olla kanssasi missään tekemisissä. (Vastaaja F)*

Kirjoitelman loppuksi Vastaaja F kertoo ymmärtävänsä tekonsa vääryyden. Hän tiedostaa, että teollaan hän yritti parantaa omaa itsetuntoaan toisen henkilön itsetunnon kustannuksella. Vastaaja F kokee, että sai tarpeellisen opetuksen teoistaan pojan viestin rajuudessa.

Vastaaja G

Vastaaja G:n kiusaamistoiminta sijoittuu yläasteelle. Yläasteella Vastaaja G kiusasi yhtä oppilasta yhdessä oman kaveriporukkinsa kanssa. Vastaaja G kuuluiin yläasteaikana niin kutsuttuun ”suosittujen porukkaan”, kun taas kiusattu ei kyseiseen porukkaan kuulunut. Vastaaja G koki, että kyseiseen porukkaan kuuluminen vaikutti hänen kiusaamistoimintaansa seuraavasti: Hän koki, että hänen tulisi toimia tietyllä tavalla, joka oli kyseisen porukan normien mukaista, jotta hän saisi pysyä porukan jäsenenä. Vastaaja G myös pelkäsi, että mikäli hän ei toimisi kuten porukan muut jäsenet, eli kiusasi, häntä alettaisiin kiusaamaan porukan toimesta:

Koin silloin, että pitääkseni itseni suosittujen porukan jäsenenä, minun tulisi toimia tietyllä tavalla.

Koin, että jos en olisi juorunnut, keksinyt valheita ja syrjinyt tyttöä, eli en olisi liittynyt muiden tekemiseen mukaan, olisi itse ollut kiusaamisen kohteena. (Vastaaja G)

Kiusaamisen motiiveja esiintyi Vastaaja G kirjoitelmassa kaksi: ryhmäpaine toimia tietyllä tavalla sekä oma pelko kiusatuksi tulemisesta. Kyseiset edellä mainitut kiusaamista selittävät tekijät ovat esillä useiden tutkimusten tuloksissa (mm. Garandeau ym., 2014; Menesini & Salmivalli, 2017; Saarento, 2013).

Kirjoitelman loppupuolella Vastaaja G avaa vielä omaa perhetilannettaan: Hän kokee, että omasi tavallisen perheen, eikä hänellä itsellään ollut sen koommin

mitään itsetunto-ongelmia, jotka olisivat vaikuttaneet kiusaamiseen. Vastaaja G koki, että kiusasi toista oppilasta ainoastaan ryhmäpaineen takia. Vastaaja G myös tiedostaa kiusaamistoimintansa olevan väärin, mutta kokee olleen sen ainoa vaihtoehto, jotta häntä itseään ei olisi alettu kiusaamaan.

Vastaaja H

Vastaaja H:n kiusaamiskokemus sijoittuu ala-asteajoille. Vastaaja H kiusasi paria oppilasta fyysisesti muun muassa tönimällä heitä. Vastaaja H oli useasti jälki-istunnossa kiusaamistekojensa takia, mutta jälki-istunnoilla ei ollut haluttua vaikutusta, että kiusaaja olisi lopettanut kiusaamisen. Kiusaamistoimintaa ja siihen liittyviä ei Vastaaja H:n mukaan yritetty selvittää ja käsitellä koulun toimesta. Vastaaja F:ää vain rangaistiin negatiivisista teoista, eikä pohdittu, miksi hän kiusasi muita. Vastaaja F:n kiusaamistoiminnan takana oli hänen oma paha olonsa, joten siihen puuttumalla ja sitä parantamalla, kiusaamistoiminnalta olisi voitu välttyä:

Tönnin, potkin ja estin fyysisesti toisen henkilön liikkumisen esimerkiksi poistumisen vessasta.

Mielestäni minua vain rangaistiin, eikä pohdittu yhdessä syitä tekoni takana. (Vastaaja H)

Kiusaaminen loppui, kun Vastaaja H siirtyi ala-asteelta yläasteelle. Vastaaja H kuvailee olleensa luonteeltaan hyvin ujo, ja ettei hänellä ollut montaa ystävää. Vastaaja H kokee, että ala-asteella kiusaamistoiminnastaan saatu status vaikutti hänen mahdollisuuksiinsa saada ystäviä. Muita aikaisemmin kiusannut Vastaaja H pelotti muita oppilaita, eivätkä he pelon takia halunneet tutustua Vastaaja H:hon. Ystävätilanne parani, kun Vastaaja H muutti yläasteen jälkeen toiselle paikkakunnalle:

Minun mielestäni osa oppilaista pelkäsi minua, sillä he tiesivät, että kiusasin fyysisesti ala-asteella.

Aloitin yläasteen jälkeen ammattikoulun toisella paikkakunnalla, jossa sain enemmän kavereita. (Vastaaja H)

Vastaaja H pohtii kiusaamiseensa liittyviä tekijöitä seuraavasti:

Olin melko vihainen lapsi, ja purin usein paha mieltäni muihin, omiin vanhempiini ja sisaruksiini sekä noihin kahteen luokkani oppilaaseen. (Vastaaja H)

Vastaaja H kokee myös, että mikäli olisi saanut lapsena tarvittavan tuen käsittelemään negatiivisia tunteita oikein, olisi hän mahdollisesti oppinut toimimaan toisin. Tutkimusten mukaan lapset, jotka eivät saa muun muassa tarpeeksi ohjausta ja aitoa välittämistä vanhemmiltaan, kiusaavat muita todennäköisemmin (mm. Broll & Reynolds 2020).

Kappaleen ”tuloksia narratiivisen analyysin mukaan” loppuksi olen koonnut kirjoitelmien sisällöt taulukkoon (Taulukko 1). Kokosin kirjoitelmien sisällöistä esille nostetut huomiot osaksi auttamaan seuraavaa analysointivaiheeni, mutta myös selkeyttämään kirjoitelmista esille nostettuja tutkimuksen kannalta oleellisia huomioita. Olen jakanut ja merkinnyt taulukon sarakkeet seuraavanlaisesti: Pystysuoriin sarakkeisiin olen merkinnyt tutkittavat ”Vastaaja”:sta ”Vastaaja H”:hon. Vaakasuoraan menevät sarakkeet olen nimennyt toista tutkimuskysymystäni tukevaksi (Kiusaamista selittävät tekijät). Tähän olen myös tehnyt taulukossa seuraavan jaon: Onko narratiivissa kiusaamista selittävä tekijä yksilöstä vai ympäristöstä johtuva (yksilötekijä & ympäristö/yhteisötekijä). Näiden lisäksi tuon vaakasuoraan menevissä sarakkeissa esille kirjoitelmassa esiintyneen kiusaamismuodon sekä kiusaamistoiminnan ajankohdan kouluasteittain.

	Kiusaamisajan-kohta	Kiusaamismuoto	Kiusaamista selittävä tekijä: yksilö	Kiusaamista selittävä tekijä: ympäristö/yhteisö
Vastaaja A	Ala-aste ja yläaste	Ala-asteella sanallisesti ja syrjimällä. Yläasteella sanallisesti	Yläasteella kiusasi muita oman pahan olonsa takia. Kateus muita kohtaan.	Ala-asteella pelko, että häntä aletaan kiusaamaan, jos hän itse ei kiusaa.
Vastaaja B	Ala-aste ja yläaste	Sanallinen kiusaamismuoto	Omatun roolin ylläpito kiusaamisen avulla	Pelko, että häntä aletaan kiusaamaan, jos hän ei itse kiusaa (näki mahdollisuutena olla joko kiusaaja tai kiusattu).
Vastaaja C	Yläaste	Sanallisesti kasvotusten, selän takana sekä sosiaalisessa mediassa (nettikiusaaminen)	Kateus kiusattua kohtaan.	
Vastaaja D	Yläaste	Sanallisesti selän takana ja sosiaalisessa mediassa	Hylätyksi tuleminen ja tästä seurannut paha mieli.	

Vastaaja E	Koko peruskoulu-aika	Fyysinen kiusaamismuoto	Paha mieli ja siitä seuranneet negatiiviset tunteet	Kotoa opittu toimintamalli toimia väkivaltaisesti
Vastaaja F	<i>(Ei käy ilmi kirjoitelmassa)</i>	Nettikiusaaminen: feikkiprofiilin luominen toisen oppilaan kuvilla.	Pahat itsetunto-ongelmat	
Vastaaja G	Yläaste	Sanallisesti kiusatun selän takana ja syrjintä		Ryhmäpaine toimia tietyllä tavalla. Pelko, että häntä aletaan kiusaamaan, jos hän ei itse kiusaa.
Vastaaja H	Ala-aste	Fyysinen kiusaamismuoto	Negatiiviset tunteet, ”vihainen lapsi” -luonnehdinta.	

Taulukko 1: Kirjoitelmista esille tuodut asiat tiivistetysti

Taulukosta 1 voidaan havaita seuraavaa: Vain kahdessa kirjoitelmassa esiintyi fyysistä kiusaamismuotoa, kaikissa muissa sanallista kiusaamismuotoa sekä osassa esiintyi sosiaalista kiusaamismuotoa, syrjintää. Melkein jokaisen kirjoitelman kiusaamisajankohdaksi esitettiin peruskoulu-aika, joko ala- tai yläaste. Osassa kirjoitelmia kiusaamisajankohta oli koko peruskoulu-aika. Näistä poiketen Vastaaja F:n kirjoitelmassa ei tuotu ilmi kiusaamisajankohtaa. Vastaaja D:n kirjoitelmassa kiusaamisajankohta ulottuu myös lukion ensimmäiselle luokalle. Jako kiusaamisen selittävästä tekijöistä yksilö vai ympäristö -jaottelulla tuo esille, kuinka kiusaamistoimintaa voi selittää hyvin monipuoliset tekijät. Kiusaamistoimintaa voidaan selittää yksilötason kuin myös ympäristö/yhteisötason tekijöillä. Näitä käsitellään tarkemmin seuraavassa analysointivaiheessa.

4.2 Aineiston analysointia narratiivien analyysin mukaan

Seuraavaksi analysoin tutkimusaineistoa narratiivien analyysin mukaan. Jokainen kirjoitelma sisälsi yksilöllistä ja ainutlaatuista subjektiivista tietoa. Tämän lisäksi kirjoitelmat sisälsivät keskenään yhdistäviä aiheita, joita tulee tutkia ja analysoida myös itse aiheena. Kyseinen analysointitapa nähdään oleelliseksi, mikäli aineistoissa esiintyy paljon samankaltaisia teemoja. Nämä teemat tulee nähdä myös oleelliseksi tutkittavaa aihetta ja siihen liittyviä tekijöitä kohtaan. Näiden aineistoissa esiintyvien yhteneväisten teemojen takia päätän tuoda analysoinnissa esille myös erilaisia teemoja, joita nousee esille aineistoissa, ja koota aineistot yhdeksi aineistoksi, jossa käsitellään kutakin teemaa yleisesti.

Kirjoitelmissa ilmeni yhteneviä motiiveja ja syitä kiusaamistoiminnalle monin eri tavoin. Kiusaamistoiminnan takana olevat motiivit ja syyt eli kiusaamistoimintaan liittyvät tekijät olivat joko yksilö-, yhteisö- tai ympäristölähtöisiä. Kirjoitelmissa ilmeni yksilölähtöisten tekijöiden lisäksi ystäväpiirin ja perheen merkitystä yksilön toiminnalle. Olen jakanut seuraavaksi nämä tekijät erikseen eri kappaleiden alle, jotta niiden käsittely olisi selkeämpää. Huomautan kuitenkin, että kyseiset tekijät ovat välttämättömästäkin linkittyneitä niin yksilö- kuin yhteisö- ja ympäristötason tekijöihin.

4.2.1 Tuloksia narratiivien analyysin mukaan: Kiusaamista selittävä tekijä: Yksilö, yhteisö vai ympäristö?

Ryhmäpaine: Itse kiusatuksi tulemisen pelko

Parissa käsittelemässäni kirjoitelmassa kiusaamistoimintaa selittäväksi tekijäksi esiintyy kiusaajan ystäväpiirin luoma ryhmäpaine toimia tietyllä tavalla. Kiusaaja kokee, että ystäväpiiri olettaa hänen käyttäytyvän tietyn tavoin ja mikäli hän toimisi tällä tavoin, sillä olisi seurauksia. Kirjoitelmien tutkittavat pelkäsivät itse kiusaajina, että mikäli eivät kiusaisi itse, heitä alettaisiin kiusaamaan:

--- muun luokan painostuksesta aloin myös itse kiusata häntä. Hänet leimattiin erilaiseksi/oudoksi, enkä halunnut että minua liitettiin häneen tai hänen ominaisuuksiinsa eli siten minuakin olisi alettu kiusaamaan. (Vastaaja A)

Koin silloin, että pitääkseni itseni suosittujen porukan jäsenenä, minun tulisi toimia tietyllä tavalla. (Vastaaja G)

--- jos en olisi juorunnut, keksinyt valheita ja syrjinyt tyttöä, eli en olisi liittynyt muiden tekemiseen mukaan, olisi itse ollut kiusaamisen kohteena. (Vastaaja G)

Voimme käsitellä ryhmäpaineen merkitystä yksilön tekoihin muun muassa evoluutioteorian kautta. Kiusaamistoiminta on sopeutumista yhteisöön, ja täten kiusaamistoiminnan tarkoituksena on yhteisössä selviytyminen. Kuten teoreettisessa viitekehyksessä tuodaan esille, kiusaamistoiminta on sopeutumista osaksi yhteisöä, jolla varmistetaan oma selviytyminen (Volk ym. 2012). Nykypäivänä tällä tarkoitetaan tietyn statuksen saavuttamista sekä sen ylläpitämistä.

Liitän kyseiseen kappaleeseen myös Vastaaja B:n näkemyksen omasta kiusaamistoiminnastaan, joka voidaan liittää osaksi myös Vastaaja A:n ja Vastaaja G:n toiminnan takana selittäviin tekijöihin:

---koenkin motiivikseni edellä mainitun tietyn roolin omaksumisen, jotta vältyin itse kiusaamiselta. (Vastaaja B)

Vastaaja B toi esille kirjoittelmassaan, että tietyn yhteisössä tietyn roolin omaksuminen vaatii tiettyjä toimia. Oman aseman varmistaminen yhteisön jäsenenä motivoi yksilöä toimimaan tietyllä tavalla, ja täten myös ikään kuin oikeuttaen oman toimintansa roolin ylläpidossa. Kiusaamisen ehkäisemiseksi yhteisössä tulisi ottaa huomioon sellaiset käyttäytymismallit, arvot ja normit, jotka eivät tue kiusaamista. Täten kiusaamista ei pidettäisi yhteisön kesken sallittuna ja normaalina toimintana, vaan se nähtäisiin yhteisöä vahingoittavana. Tähän jokainen yksilö voi itse vaikuttaa omalla toiminnallaan ja arvoillaan, joita he tuovat esille yhteisön toiminnassa. Täten ympäröivä yhteisö voi vaikuttaa myös osaltaan yksilön käyttäytymiseen: Aikaisemmin aggressiivisesti toimiva yksilö voi yhteisön arvo- ja normitoiminnan kautta toimia myös itse niiden mukaisesti. (Brendgren ym. 2013.)

Yksilön oma paha olo, kateus & itsetunto-ongelmat

Seuraavaksi käsittelen useassa kirjoittelmassa nousutta kiusaamista selittävää tekijää, yksilön omaa paha oloa. Usea tutkittava on nimennyt oman pahan olon ja sen purkamisen osatekijäksi kiusaustoiminnalleen. Yksilöt purkivat omaa paha oloaan toisen pahan olon kustannuksella. Yksilöt eivät olleet vielä oppineet käsittelemään omia negatiivisia tunteita sallitulla tavalla, vaan he toimivat negatiivisten tunteiden virittämänä ei toivotusti:

Minulla oli hyvin paha olla, ja purin sitä muihin esimerkiksi heitä nimittelemällä tai vähättelemällä. (Vastaaja A)

Kiusasin tyttöä oman pahan oloni takia. Koin, että hän hylkäsi minut, ja oman hylkäämisen takia halusin, että myös hänestä tuntuisi yhtä pahalta kuin minusta. (Vastaaja D)

Tapaamisten kautta opin käsittelemään negatiivisia tunteitani oikealla tavalla— (Vastaaja E)

Kirjoitelmissa esiintyi myös kiusaamistoiminnan motiiviksi kiusaajan kateus kiusattua kohtaan. Kiusattu omaa jonkun asian tai ominaisuuden, mitä kiusaaja ihannoit tai arvostaa. Kiusaaja ei itse omaa tätä asiaa tai ominaisuutta, mikä herättää hänessä kateuden tunteen. Kateuden tunne on myös yksi negatiivinen tunne, joka voi näyttäytyä negatiivisena toimintana esimerkiksi toista ihmistä kohtaan. Kyseistä negatiivista toimintaa selitetään lapsen tai nuoren taidottomuudella käsitellä negatiivisia tunteita sallituilla tavoilla (Lahtinen & Rantanen 2019):

Olin hyvin kateellinen heille siitä, ja koin hyvin epäreiluksi, etten itse saanut sitä. (Vastaaja A)

kiusasin häntä pelkämästä kateudesta. Hän oli yksi koulun kauneimmista, urheili paljon ja hänellä oli paljon ystäviä. (Vastaaja C)

Luokallani oli yksi tyttö, joka oli kaikkea mitä halusin olla. Hän oli hoikka ja kaunis, ja aina poikien huomion keskipiste. (Vastaaja F)

Olin melko vihainen lapsi, ja purin usein pahaa mieltäni muihin (Vastaaja H)

Omaa kiusaamistoimintaa selitettiin myös oman itsetunnon varjolla:

Kiusaamistoimintani taustalla oli itsetunnon pönkitys--- (Vastaaja B)

Kärsin nuorena todella pahoista itsetuntoongelmista. (Vastaaja F)

Yksilön ongelmat kotona & kotoa opittu käyttäytymismalli

Seuraavaksi käsittelen aihetta, joka nousi esille parissa kirjoitelmassa. Kotona esiintyneet ongelmat nostettiin esille parin kirjoitelman sisällössä eri tavoin, osassa ongelmat kotona nähtiin selittäneen osaksi kiusaajan pahaa oloa ja osa nähtiin selittäneen kiusaajan toimintaa opittuna käyttäytymistapana. Yksilön opittu käyttäytymistapa toimia tietyissä tilanteissa on yksi merkittävä tekijä kiusaamistoiminnassa. Lapset ja nuoret oppivat joka päivä heitä ympäröivästä ympäristöstä tapoja toimia, joita he omaksuvat osaksi omaa toimintaansa (Baldryn 2003). Tällöin heitä ympäröivällä ympäristöllä on suuri vastuu toimia siten, miten

heidän haluttaisiin tulevaisuudessa toimivan. Kirjoitelmissa perheongelmia ja niillä selitettyä pahaa mieltä sekä opittua käyttäytymistä tuodaan esille seuraavasti:

Lapsuuteni oli hyvin vaikeaa ja raskasta perheväkivallan ja sen uhan takia. Kun olin nuori, olin hyvin katkera huonosta lapsuudestani vanhemmilleni.

(Vastaaja A)

Kotona meillä oli perheväkivaltaa koko oman lapsuuteni ajan. Luulen, että opin kotoani tietyn käyttäytymismallin, jonka vuoksi kiusasin muita. (Vastaaja E)

Kappaleen ” Tuloksia narratiivien analyysin mukaan: Kiusaamista selittävä tekijä: Yksilö, yhteisö vai ympäristö?” lopuksi olen koonnut kirjoitelmissa esille nousseet kiusaamista selittävät tekijät taulukkoon (Taulukko 2), jonka olen rakentanut seuraavasti: Vasemman puolen sivupalkkeihin on nimetty tutkittavat Vastaaja A:sta Vastaaja G:hen. Yläpalkeissa olen jaotellut kiusaamista selittävät tekijät kolmeen eri kategoriaan: ryhmäpaine, yksilön omat ongelmat sekä yksilön ongelmat kotona/kotoa opittu käytösmalli. Taulukon rakentamisen jälkeen olen merkinnyt jokaisen kirjoitelman sisällössä esille tuodun selittävän tekijän kategorian kohdalle, mihin kiusaamista selittävä tekijä sijoittuu:

	Ryhmäpaine	Yksilön paha olo, kateus & itsetunto-ongelmat	Yksilön ongelmat kotona / Kotoa opittu käyttäytymismalli
Vastaaja A	x	x	x
Vastaaja B	x		
Vastaaja C		x	
Vastaaja D		x	
Vastaaja E		x	x
Vastaaja F		x	
Vastaaja G	x		
Vastaaja H		x	

Taulukko 2: Narratiivien analyysin teemat kootusti

Taulukosta voidaan havaita seuraavaa: Eniten kiusaamista selittäviä tekijöitä tutkimuksen kirjoitelmissa sijoittui ”yksilön paha olo, kateus ja itsetunto-ongelmat” -kategoriaan. Yksilön omia ongelmia kirjoitelmissa esiintyi muun muassa yksilön oma paha olo, kateuden tunne kiusattua kohtaan sekä huono itsetunto. Seuraavaksi eniten kiusaamista selittäviä tekijöitä sijoittui ”ryhmäpaine” -kategoriaan. Kyseiseen kategoriaan sijoittuneet selittävät tekijät olivat muun muassa ryhmäpaine toimia tietyllä tavalla itse kiusatuksi tulemisen pelon uhalla sekä tietyn roolin ylläpito ryhmän jäsenenä. Tutkimuksen tuloksissa vähiten kiusaamista selittäviä tekijöitä sijoittui ”yksilön ongelmat kotona/kotoa opittu käyttäytymismalli” -kategoriaan. Kyseiseen kategoriaan sijoitettu kiusaamista selittävä tekijä oli muun muassa opittu käyttäytymismalli toimia aggressiivisesti muita kohtaan.

5. Johtopäätökset

Vastaten ensimmäiseen tutkimuskysymykseeni: ”Millaisia selittäviä tekijöitä kiusaamistoiminnalle kiusaajien tarinoissa ilmenee?”. Kirjoitelmissa ilmeni osaltaan toisia yhdistäviä selittäviä tekijöitä, mutta myös osaltaan toisistaan eroavia selittäviä tekijöitä. Viittaan tällä tutkittavien tapaan perustella se selittävä tekijä, jolla he selittävät omaa kiusaamistoimintaansa. Kuten olen edellisessä luvussa tuonut esille, taulukon muodossa, voitiin tutkimustulokset jakaa karkeasti kolmeen eri kategoriaan. Kolme kategoriaa, jolla tutkittavat, eli aikoinaan kiusaajina toimineet, selittivät omaa kiusaamistoimintaansa, olivat: Yksilön omat ongelmat, ryhmäpaine sekä yksilön ongelmat kotona/ kotoa opittu käyttäytymismalli.

Kategoria ”yksilön paha olo, kateus ja itsetunto-ongelmat” liitettiin tekijöihin, joissa tutkittavat toivat esille muun muassa oman huonon itsetunnon, kateuden sekä oman huonon olon selittävän kiusaamistoimintansa. Tutkittavat pyrkivät muun muassa purkamaan omaa paha oloa muihin kiusaamiskäytöksellä, ”pönkittämään” omaa huonoa/heikkoa itsetuntoaan muiden (kiusattujen) kustannuksella sekä pitää yllä tiettyä roolia yhteisössä kiusaamistoiminnan kautta. Teoriaosuudessa toin esille, kuinka kiusaamista selittävä tekijä voi olla kiusaajan kateus kiusattua kohtaan (Kaski & Nevalainen 2017). Kiusattu voi olla joko ominaisuuksiltaan sellainen, mitä kiusaaja toivoisi olevan tai kiusatulla on jotain, mitä kiusaaja toivoisi myös itsellään olevan. Kateus herättää negatiivisia tunteita yksilössä, ja mikäli näitä kateuden tunteita ei yksilö osaa käsitellä oikein, näyttäytyvät ne muun muassa negatiivisena toimintana muita kohtaan. Teoriaosuudessa kyseiseen kategoriaan kuuluvia selittäviä tekijöitä käsiteltiin myös koulu yksilön kasvuympäristönä -näkökulmasta. Koulu voi olla monelle lapselle ja nuorelle ainut turvallinen ympäristö näyttää omaa paha oloaan erinäisten syiden takia (Pitkänen 2020). Tämä pahan olon purkautuminen voi näyttäytyä muun muassa koulu-kiusaamisena muita yksilöitä kohtaan. Kyseistä lasten ja nuorten negatiivisten tunteiden näyttäytymistä negatiivisena toimintana selitetään siten, että nähdään ettei lapsilla ja nuorilla ole vielä tarpeeksi tarvittavia tunteiden käsittely ”työkaluja” (Lahtinen & Rantanen 2019). Näistä kyseisiä tunteiden käsittely ”työkaluja” on tärkeää opetella ja harjoitella jo pienestä pitäen, jotta voitaisiin mahdollistaa tunteidenkäsittely sallituilla tavoilla. Tutkimukseni tulokset olivat samassa linjassa

teoriaosuuden tiedon kanssa: osalle tutkittavista koulu näyttäytyi paikkana, jossa heillä oli mahdollisuus tuoda esille omaa pahaa oloaan erinäisistä syistä. Tutkimusaineistossa nousi esille myös kateuden herättämät negatiiviset tunteet, jotka näyttäytyivät negatiivisena toimintana jotain toista kohtaan.

Kategoriassa ”ryhmäpaine” tutkittavat selittivät omaa toimintaansa muiden paineen ”siivittämänä”. Kyseiseen kategoriaan kuuluvat tutkittavat selittivät omaa toimintaansa siten, että mikäli he eivät olisi toimineet tietyllä tavalla (kiusanneet) olisi heitä alettu kiusaamaan. Osa tutkittavat selittävät myös, että kiusasivat koska muutkin kiusasivat, eli menivät ryhmän toiminnan mukana. Teoriaosuudessa kyseistä aihetta käsiteltiin seuraavasti: Yhteisössä esiintyvä ryhmäpaine toimia tietyllä tavalla, tässä tapauksessa kiusaamalla (Menesini & Salmivalli 2017). Koulukiusaaminen tapahtuu sosiaalisessa kontekstissa, johon vaikuttaa myös ”ulkoapäin” tulevat reaktiot toimintaan. Täten myös muilla, kuin kiusaajalla ja kiusatulla, on merkittävä rooli kiusaamistoiminnan jatkumisessa (Salmivalli, Pöyhönen & Kaukiainen 2018.). Ryhmäpaineella tarkoitetaan, että mikäli yksilö (kiusaaja, sivustakatsoja) ei toimi ryhmäpaineen mukaisesti, voidaan myös häntä alkaa kiusaamaan. Täten yksilö pelkää itse kiusatuksi tulemista niin, että mieluummin kiusaa itse (tai sivustakatsojana ei reagoi tilanteeseen/tukee kiusaajaa). Ryhmäpainetta koulukiusaamisessa selitetään myös sosioekologisten ja -kulttuuristen teorioiden kautta: Kiusaaminen nähdään olevan sidoksissa toimintaa ympäröivään kulttuuriin ja kontekstiin, eli täten kiusaamistoiminta nähdään vuorovaikutuksellisenä ryhmäilmionä, johon liittyvät erinäiset tekijät lapsen tai nuoren elinympäristössä (Harcourt, Jasperse & Green 2014). Tutkimustuloksissani ilmeni samankaltaista ryhmäpainetta toimia tietyllä tavalla. Kiusaaja kiusasi, koska ryhmän muut jäsenet tekivät myös niin (halu kuulua joukkoon, sekä kiusaajat kiusasivat muita siinä pelossa, että mikäli he eivät kiusasi, heitä alettaisiin kiusaamaan. Yksi tutkittava puhui myös tietyn roolin saavuttamisesta yhteisössä, jonka ylläpitämiseen hän koki tarvitsevansa kiusaamistoimintaa.

Viimeinen kategoria oli ” yksilön ongelmat kotona/opittu käyttäytymismalli”. Se piti sisällään tutkittavien selitteet siitä, kuinka oma perhe selitti heidän omaa yksilöllistä toimintaansa. Teoriaosuudessa yksilön perheongelmia ja opittua käytösmallia käsiteltiin seuraavasti: Lapset ja nuoret, jotka ovat kotona kohdanneet väkivaltaa sen eri muodoissa, kiusasivat muita todennäköisemmin (Wang 2019). Myös yksilö, joka ei saanut kotoaan terveeseen kasvuun ja kehitykseen vaadittavaa rakkautta ja rajoja, kiusasi muita todennäköisemmin (Broll & Reynolds 2020). Kategoriaan liittyviä kiusaamista selittäviä tekijöitä on tuotu esille kiintymyssuhdeteorian (Bowlby 1969) kautta. Turvattoman kiintymyssuhteen omaavan yksilön toiminta voi näyttäytyä myöhemmin negatiivisesti muiden ihmisten kanssa. Kiusaamista on selitetty myös sosiaalisen oppimisen teorian avulla (Bandura 1977). On havaittu, että koulukiusaamistoiminnalla on yhteyksiä kiusaajan kokemaan väkivaltaan kotona (Baldryn 2003). Lapsi tai nuori on oppinut oman kotiympäristön kautta tavan toimia, ja toimii opitun pohjalta myös omissa vertaissuhteissaan. Tutkimukseni tuloksissa ilmeni samaa: Tutkittava oli itse kokenut kotona väkivaltaa, minkä kautta hän oli oppinut tavan toimia myös muita kohtaan. Mallioppiminen on yksi merkittävimmistä oppimistavoista, ja täten kasvavan yksilön aikuisilla on iso merkitys siinä, miten yksilö oppii toimimaan.

Vastaten tutkimuskysymykseen: ”Näyttäytyykö kiusaamista selittävä tekijät yksilö-, yhteisö- vai ympäristötason tekijänä?”. Tutkimuksen pohjalta voidaan todeta, että kiusaamista selittäviä tekijöitä voidaan havaita jokaisella tasolla (yksilö-, yhteisö- sekä ympäristötasolla). Tämä havainto on linjassa aikaisempien tutkimuksien kanssa, ja se tuo esille kiusaamisilmiön monipuolisuutta ja moniulotteisuutta (mm. Salmivalli 2016; Kaski & Nevalainen 2017; Pitkänen 2020; Lahtinen & Rantanen 2019). Tutkimuksessa esille nousseet asiat ovat linjassa aikaisempien tutkimusten sekä määritelmien kanssa (mm. Kaski & Nevalainen 2017; Lahtinen & Rantanen 2019). Tutkimus kuitenkin toi tutkittavien antamaa ainutlaatuista tietoa jokaisen kirjoitelman yksilöllisessä kontekstissaan. Kenenkään kokemukset, tuntemukset sekä miitteet tutkittavaa aihetta kohtaan eivät olleet täysin samoja, vaan ne sisälsivät omia yksilöllisiä lisäyksiä ja tarkennuksia kiusaamista selittäviin tekijöihin.

6. Tutkimuksen arviointi

Tutkimuksen tavoitteena oli tuoda esille tekijöitä, joilla aikoinaan kiusanneet pyrkivät selittämään omaa kiusaamistoimintaansa. Kandidaatin tutkielmastani poiketen halusin tällä kertaa tuoda esille kiusaajan näkökulmaa koulukiusaamisilmiön kentälle. Kyseinen ilmiö on monitahoinen ja alati muuttuva eli täten laaja ilmiö tutkia. Ilmiötä on kuitenkin hyvin merkittävää tutkia, sillä sen esiintyvyyden merkitykset yksilöille voivat olla hyvinkin vahvoja, elämää rajoittavia sekä pitkäaikaisia. Tutkimuksen aikana palailin takaisin teoreettiseen viitekehykseen vielä jokseenkin lisäilemään ja täsmentämään käsittelemiäni kohtia. Tutkimusaineistoni pohjalta minulle avautui vielä aikaisempaa enemmän koulukiusaamisilmiön monipuolisuus sekä se, kuinka monet asiat/tekijät liittyvät ilmiöön. Tutkimusongelmani oli, että miten aikoinaan kiusanneet selittivät kiusaamistoimintaansa. Hain tutkimusvastauksia ilmiöön liittyen tutkittavien tuottamien kirjoitelmien pohjalta.

Tutkimusaineistoissa ilmenneet koulukiusaamismuodot olivat toisaalta hyvin yhteneväisiä, mutta jokaisen tutkittavan oma kirjoitelma sisälsi ainutlaatuista ja yksilöllistä tietoa juuri hänen tapauksestaan. Tutkittavat korostivat kirjoituksissaan kukin itselle tärkeitä asioita, jotka kokivat liittyneen ilmiöön ja omiin kiusaamistekoihin. Uskon, että tutkittavien muistelut aikoinaan tehdystä kiusaamistoiminnasta vaikuttivat tutkimustuloksiin. Tarkoitin tällä, että tutkittavilla on ollut aikaa käsitellä kokemuksia ja samalla kasvaa aikuiseksi. Kasvamisen aikana ihminen on oppinut, nähnyt ja kokenut eli täten saanut lisää ”elämänkokemusta”, jonka kanssa keskusteluttaa omat kokemuksensa ja tekijät sen takana. Yksilön subjektiivinen kokemus liittyy aina yksilön omaan kokemus- ja tietotaustaansa (Lehtonen 2021).

Tutkittavien kirjoitelmissa ei ilmennyt selkeästi, kuinka kauan kyseisistä kiusaamistapahtumista on mennyt aikaa. En koe kuitenkaan tämän olevan tutkimustulosten tai tutkimuksen luotettavuuden kannalta oleellista. Tutkimusjoukkoni koostuu yliopisto-opiskelijoista, ja kirjoitelmissa ilmenneet koulukiusaamistoiminnat sijoittuvat tutkittavien peruskoulu-aikaan. Täten siis oletettavasti kirjoitelman tuoton ja kiusaamistapahtumien välillä on useita vuosia.

Tutkimuksen aineistona on käytetty tutkittavien itse tuottamia henkilökohtaisia kirjoitelmia, joissa on kuvailtu ja käsitelty arkaa aihetta yksilön omasta näkökulmasta. Tutkimusjoukko koostuu aikoinaan kiusaajina toimineista yksilöistä, joten jo kyseinen rooli vaikuttaa vahvasti tutkimuksen arkaluontoisuuteen. Koin todella tärkeäksi säilyttää tutkittavien anonyymisyys koko tutkimusprosessin ajan, ja käsitellä tutkimusaineistoa mahdollisimman luottamuksellisesti. Koin tärkeäksi myös analysoida tutkimusaineisto mahdollisimman perusteellisesti ja monipuolisesti, jotta mahdollisimman moni näkökulma ja toimintaan liitetyt tekijät tulisi käsiteltyä ja nostettua osaksi tutkimusta ja sen tuloksia. Koska kyseessä on todella monipuolinen ilmiö, ei sitä voida tutkia vain pintaraapaisulla.

Kuten kandidaatintutkielman aikana, myös nyt, hyödynsin tutkimuseettisyyden apuna Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (2019) ohjeita ja säädöksiä koskien tutkittavien oikeuksia ja eettistä kohtelua tutkimuksen aikana. Itselleni oli erittäin tärkeää, että käsittelen koko tutkimusprosessin ajan tutkittavien tuottamia kirjoitelmia luottamuksellisesti heidän anonyymisyyttään kunnioittaen.

Koska tutkimusjoukkoni koostui oman opiskelupaikkani muista opiskelijoista, tuli anonyymisyydestä pitää hyvin tarkasti kiinni. Koska tutkittavat opiskelivat samalla kampuksella, oli jonkin sortin todennäköisyys, että tulisin heidät kohtaamaan, edes yliopiston ruokalassa. Myös pro gradu -tutkielmani jälkeen anonyymisyyden pysyvyyden tärkeys näyttäyty erittäin tärkeänä: olisi mahdollista, että joko tutkittavani tai heidät tunteva opiskelutoveri saattaisi lukea tutkielmani ja tunnistaa tutkittavan lainauksista.

Koin sähköisen aineistonkeruutavan hyväksi vaihtoehdoksi kandidaatintutkielmassani, joten osaksi sen takia valitsin kyseisen toimintatavan. Sähköinen aineistonkeruu mahdollisti myös, että tutkittavat saavat tuottaa kirjoitelmat missä ja milloin tahansa heille parhaimpana ajankohtana eikä täten ollut riippuvainen esimerkiksi tietystä ajankohdasta tai paikasta. Oletan, että paikka- ja aikariippuvuus olisi voinut vaikuttaa tutkimusta varten saatujen kirjoitelmien määrään negatiivisesti.

Sähköinen aineistonkeruutapa osoittautui hyväksi valinnaksi myös tutkittavan aiheen arkaluontoisuuden vuoksi. Tutkittavat ovat aikoinaan olleet koulukiusaajia, ja kiusaajaroolia yleisesti halveksutaan. Jos olisin sähköisen aineistonkeruun

sijasta toteuttanut esimerkiksi kasvokkain haastattelun, koen, että tämä tapa olisi vaikuttanut rajoittavasti tutkittavien vastauksiin. Sähköisesti itsenäisesti tuotettu kirjoitelma mahdollisti tutkittavien hyvinkin tunnelatautuneiden vastauksien ilmentämiseen. Tutkittavat saivat itse rauhassa itsenäisesti luoda juuri sellaisen kirjoitelman kuin itse toivoivat ja sisällyttää kirjoitelmiin ne asiat, mitkä he itse kokivat oleelliseksi aiheen kannalta.

Narratiivisen tutkimuksen päätavoitteena ei ole luoda objektiivista tietoa, jota voidaan yleistää. Narratiivisen tutkimuksen tarkoitus on tuoda esille yksilöllistä ja ainutlaatuista tietoa, ja täten silloin korostetaan yksilöllisen tiedon arvon arvokkuutta tieteenkentällä. Yksilön äänen kuuluvaksi tuominen on hyvin ominaista narratiiviselle tutkimukselle, jossa arvostetaan yksilöllistä tietoa, johon liittyy joko omaiset arvot ja kokemukset. Narratiivinen tutkimus kyseisestä ilmiöstä on oiva lisäys jo olemassa olevien tutkimusten joukkoon, ja antaa uudenlaisen näkökulman tutkittavaan ilmiöön.

Myös tutkimuksessa esiintyvää menetelmävalintaa voidaan perustella eettisyyden pohjalta. Tutkittava aihe on erittäin arkaluontoinen tutkittaville, joten kyseinen tutkimusmenetelmä sopii tutkimukseen hyvin. Tutkittavien itse vapaasti, tukikysymyksiin pohjautuen, kirjoitetut kirjoitelmat antavat tutkittavalle mahdollisuuden kirjoittaa juuri niissä rajoissa, missä se hänelle tuntuu turvalliselta. Tutkittava saa siis itse päättää, kuinka henkilökohtaisesti avaa kokemuksiaan ja mietteitään tutkittavasta aiheesta, ja täten kirjoitelmat voivat olla kaikkea todella omakohtaisesta näkökulmasta kirjoitettuja todella objektiivisesti kirjoitettuihin. Kyseisellä tutkimusmenetelmällä kunnioitetaan tutkittavien rajoja.

Pyrin koko tutkimuksen ajan olla tutkijana mahdollisimman objektiivisessä roolissa. Tutkijana pyrin kyseisessä tutkimuksessa olemaan vain "sanansaattajana", joka toi ainutlaatuista yksilöllistä tietoa tärkeästä aiheesta kaikkien nähtäväksi. Pyrin myös keskusteluttamaan tutkimuksessa esille nousseita huomioita kyseisestä ilmiöstä jo tehtyjen tutkimusten kanssa luoden yhtäläisyyksiä sekä myös uusia näkökulmia ja havaintoja ilmiöön liittyen. Pyrin myös perustelemaan valintojani tutkimuksen eri vaiheissa, joilla oli osaksi tarkoituksena avata tutkielmalle aseteltuja viitteitä ja ohjeistuksia pro gradu -tutkielmana.

Tutkimukseni tarkoitus on edistää monipuolisesti lasten ja nuorten tervettä kasvua ja kehitystä, ja täten ennaltaehkäistä koulukiusaamista. Mitä enemmän tiedämme ilmiöstä, sitä helpommin ja paremmin voimme tarkastella ilmiötä ja siihen liittyviä ja selittäviä tekijöitä. Koen onnistuneeni tutkimuksen tarkoituksessa, sillä tutkielmani ja tutkimukseni sisältöjä voidaan hyödyntää jatkossa monipuolisesti kyseistä ilmiötä tarkastellessa.

7. Tutkimustulosten soveltaminen ja jatkotutkimusaiheet

Tutkimukseni tulokset ovat tuoneet esille ainutlaatuisia yksilöllistä tutkimustietoa koulukiusaamisilmiöstä kiusaajien näkökulmasta. Esille tuotuja tutkimustuloksia voidaan hyödyntää muun muassa kiusaamista ennaltaehkäisevässä työssä. Kun tiedämme tekijöitä, jotka johtavat kiusaamistoimintaan, voimme kiinnittää huomiota niiden tekijöiden käsittelemiseen hyväksytyillä tavoilla. Tutkimustulokset tuovat esille myös tekijöitä, joita olisi hyvä tuoda esille koulukiusaamisilmiötä käsitellessä. Tämän kautta monet lapset ja nuoret voivat paremmin hakea apua tekijöihin kiusaamistoiminnan takana sekä kiusatut tiedostavat kiusaajien toiminnan tekijät olevan useimmiten kiinni kiusaajasta itsestään kuin kiusatusta.

Jatkotutkimusaiheena olen ajattelut seuraavaa: Olen nyt tuottanut kaksi tutkimusta koulukiusaamisilmiöstä, tuoden esille kiusatun sekä kiusaajan näkökulmat. Olen täten saanut siis monipuolisen kuvan ilmiöstä. Näiden tutkimustulosten pohjalta ryhtyisin seuraavaksi tutkimaan koulukiusaamista ennaltaehkäiseviä toimia, joita voitaisiin nostaa esille edellä mainittujen tutkimusten tulosten pohjalta. Hyödyntäisin siis kiusattujen sekä kiusaajien näkökulmia ilmiöön liittyen, jotta voitaisiin tarjota mahdollisimman monipuolinen ja laaja tieto kiusaamisilmiön ennaltaehkäisemisessä. Toteuttaisin jatkotutkimuksen laajasti hyödyntäen kahta ensimmäistä tutkimustani tarkastellen yhteneväisyyksiä, eroavaisuuksia, syy-seuraussuhteita sekä toisiaan selittäviä tekijöitä. Näitä ilmenneitä kohtia keskusteluttaisin teorian ja olemassa olevien tutkimuksen kanssa, jotta kyseisiä huomioita voisi ottaa käytäntöön yleisellä tasolla. Tutkimuksen tuloksia voitaisiin soveltaa muun muassa koulukiusaamisilmiön käsittelemisessä lasten ja nuorten kanssa. Tutkimuksen tuloksia voitaisiin soveltaa myös yleistietoon lasten ja nuorten hyvinvoinnista, jota tuotaisiin esille kouluikäisille kuin myös heidän vanhemmilleen.

8. Pohdinta

Kun tarkastellaan koulukiusaamisilmiötä, tulee huomioida kyseisen ilmiön laajuus ja monet ilmiöön liittyvät tekijät. Koulukiusaamista voidaan tarkastella eri näkökulmista, jolloin ilmiöön liitetään eri tekijöitä. Koulukiusaamisilmiötä tarkastellessa on tärkeää huomioida näiden kaikkien näkökulmien esille tuomat tekijät, jotka voidaan liittää koulukiusaamiseen.

Koulukiusaamismuodot, kuten myös tutkimuksessa tuodaan esille, ovat hyvin monipuoliset, eivät ne enää sido kiusaajaa ja kiusattua pelkästään kouluympäristöön. Covid -tautilanne eristi useimmat lapset ja nuoret koteihinsa, johon kasvatushenkilökunnalla ei ollut mahdollisuuksia eikä resursseja päästä tarkistamaan lapsen tai nuoren hyvinvoinnin tilannetta. Eristyneisyys korosti myös nettikiusaamisen mahdollisuuksia, sillä kommunikointi toisten yksilöiden kanssa oli suurelta osin mahdollista vain netin välityksellä.

Kiusaajan näkökulmasta kiusaamisilmiöön liitetään erilaisia ilmiötä selittäviä tekijöitä. Tutkimukseni pohjalta voidaan todeta, että kiusaamistoimintaa selitetään yksilön (kiusaajan) ongelmilla: huonolla ololla, ryhmäpaineella tai kotoa opitulla käyttäytymismallilla. Tutkimukseni vastauksia voidaan yhdistää ja keskusteluttaa eri teoreettisten selitysmallien avulla.

Tutkimustulokset viittaavat seuraavaan: Jos haluamme pyrkiä ennaltaehkäisemään koulukiusaamista mahdollisimman laajasti, tulee meidän huomioida myös tekijät kiusaamistoiminnan takana. Emme voi vain kampanjoida kouluviihtyvyyden ja yhteisöllisyyden tärkeyttä, mikäli emme huomioi syitä, miksei näin jo ole. Lasten ja nuorten hyvinvointi ja turvallinen kasvaminen ja kehittyminen on todella tärkeää myös monen muun ilmiön tarkastelussa. Meidän tulee yhteiskuntana huomata yksilöiden paha olo, ja aktiivisesti tehdä asioita muutosten eteen. Jokainen lapsi ansaitsee hyvän lapsuuden, ja me aikuiset olemme tärkeässä roolissa tämän takaamisessa.

Tutkimus oli itselleni toinen, ja täten koin tutkimuksen toteuttamisen itselle tutummaksi ”prosessiksi”. Silti kuitenkin tutkimani aihe, tai enemmänkin näkökulma tutkittavaan aiheeseen, loi oman jännitysmomenttinsa useampaan otteeseen tutkimusprosessin aikana. Olen kuitenkin todella tyytyväinen saatuaani tutkimuksen

päätökseen, sillä koen tutkimuksessani esiintyneiden tutkimustulosten olevan merkittäviä ja huomionarvoisia juuri nyt ja tulevaisuudessa. Olen erittäin kiitollinen tutkittavilleni, jotka tuottivat aitoa ja ainutlaatuista tutkimusaineistoa. Ilman heitä, ei minulla olisi ollut tätä tutkimusta.

Viimeistelen tutkielmaani kauniina aurinkoisena kevätpäivänä 2023. Olen ottanut työstäni parin päivän vapaan saadakseni vietyä tutkielman loppuun. Kun aloitin tutkielmani kirjoittamisen reilu vuosi sitten, oli elämäntilanteeni hyvin erilainen. Koen saavuttaneeni itselleni hyvin merkittävän etapin saatuaani sijaisuuden varhaiskasvatuksen opettajana. Työni on erittäin palkitsevaa ja koen, että se on juuri sitä mitä haluan tällä hetkellä tehdä.

Työssäni olen myös pohtinut, lasten päiväunia valvoessa, tutkimusaiheittani sekä koulukiusaamisilmiötä sen laajassa kokonaisuudessaan. Joku päivä nuo ryhmäni, 0–3-vuotiaat, lapset saattavat joutua mahdollisesti kokemaan kiusaamista. Osa sitä kokeva saattanee selvittää ”ehjin nahoin” mutta osalle kyseinen toiminta voi jättää hyvinkin pitkäaikaisia oireita ja vaikeuksia elämänsä varrelle. Koen, että työni varhaiskasvatuksen opettajana on opettaa lapsille suvaitsevaisuutta ja että meille jokaiselle on täällä tilaa olla juuri sellaisina kuin olemme. Kuten ”Kirjolla” -ohjelmassa esiintyvä autistinen Topi Borg sanoo: ”Tietämättömyys aiheuttaa ennakkoluuloja”. Tätä tietämättömyyttä meidän tulee vähentää aktiivisesti, jotta tietämättömyyden aiheuttamat ennakkoluulot ja ennakkoluuloista aiheutuvat asenteet ja toiminnat yksilöitä kohtaan saataisiin minimiin.

Koen kuitenkin myös, että tehtäväni on opettaa lapset myös ”kovettamaan” itsensä kiusaamistoiminnan mahdollisista seurauksista ja pyrkiä lisäämään lasten ymmärrystä muiden negatiivisesta toiminnasta. On tärkeää, että jo lapsille tuodaan esille, ettei mikään teko vain tapahdu. Yksilön toimintaa ohjaavat hänen omat tietonsa, vireys- ja mielentilansa sekä aikaisemmat kokemuksensa. On tärkeää tiedostaa, että kiusaamistoiminnan takana syy ei viime kädessä ole kiusatussa vaan kiusaajassa itsessään. Näin teko muuttuu enemmän ”ymmärrettäväksi”, ja voimme kiinnittää siihen huomiota siten, että hoitaisimme tekijöitä teon takana, emmekä pelkästään itse tekoa.

Lähteet:

Baks, R. (1997). Bullying in Schools. Saatavilla osoitteesta: <https://eric.ed.gov/?id=ED407154> (Viitattu 2.5.2022)

Baldry, A. C. (2003). Bullying in schools and exposure to domestic violence. *Child Abuse & Neglect*, 27, 713–732. Saatavilla osoitteesta: [https://doi.org/10.1016/S0145-2134\(03\)00114-5](https://doi.org/10.1016/S0145-2134(03)00114-5) (Viitattu 24.4.2022)

Bandura, A. (1977). Self-efficacy: Toward a unifying theory of behavioral change. *Psychological Review*, 84(2), 191–215. Saatavilla osoitteesta: <https://doi.org/10.1037/0033-295X.84.2.191> (Viitattu 18.5.2022)

Benjamin, S.; Salonen, V.; Gearon, L.; Koirikivi, P. & Kuusisto, A. 2021. Safe Space, Dangerous Territory: Young people’s views on preventing radicalization through education – Perspectives for Pre-Service Teacher Education. Viitattu 27.9.2022 <https://www.mdpi.com/2227-7102/11/5/205/htm> (Viitattu 27.4.2023)

Bowlby, J. (1969) *Attachment and Loss: Volume I: Attachment*. Saatavilla osoitteesta: <https://psycnet.apa.org/record/2013-42256-012> (Viitattu 26.5.2022)

Brendgen, M., Vitaro, F., Bukowski, W., Dionne, G., Tremblay, R., & Boivin, M. (2013). Can friends protect genetically vulnerable children from depression? *Development and Psychopathology*, 25(2), 277-289.

Broll, R. & Reynolds, D. (2020) Parental responsibility, blameworthiness, and bullying: Parenting style and adolescents’ experiences with traditional bullying and cyberbullying.

Criminal justice policy review. Saatavilla osoitteesta: <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0887403420921443> (Viitattu 12.1.2023)

Bruner E. (1997). Ethnography as narrative. Saatavilla osoitteesta: <https://www.scribd.com/document/492349056/Edward-Bruner-Ethnography-as-Narrative> (Viitattu 27.5.2022)

Elini, P. (2014) School bullying: the phenomenon, the prevention and the intervention. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 152, (s. 268–271). Saatavilla osoitteesta: <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S187704281405260> (Viitattu 3.5.2022)

Eskola J. & Suoranta J. (2000). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino

Finlex (2023). Lainsäädäntö 11.6.1999/731. Saatavilla osoitteessa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731> (Viitattu 27.4.2023)

Garandeanu, C. F., Lee, I. A., & Salmivalli, C. (2014). Differential effects of the KiVa anti-bullying program on popular and unpopular bullies. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 35(1), 44–50. Saatavilla osoitteesta: <https://doi.org/10.1016/j.appdev.2013.10.004> (Viitattu 24.4.2022)

Georgiou, Stelios (2008). Bullying and victimization at school: The role of mothers. *British journal of educational psychology* 78(1) 109–125.

Hamarus, P. (2008). *Koulukiusaaminen: Huomaa, puutu, ehkäise*. Kirjapaja.

Hamarus, P. (2012). *Haukku haavan tekee: Puututaan yhdessä kiusaamiseen*. PS-kustannus.

Hamarus, P., & Kaikkonen, P. (2008). School bullying as a creator of pupil peer pressure. Saatavilla osoitteesta: https://peda.net/jyu/okl/ryhmat/jhgs/juliet-2017-2018/kkyjm/kirjallisuutta2/hpkp2sbaacopp:file/download/de83eefce6b9caa141581cf37ea058cff8a6a3cf/School_bullying_as_a_creator_of_pupil.pdf

(Viitattu 20.9.2022)

Hamarus, P., Holmberg-Kalenius, T. & Salmi, S. (2015). Opas kiusaamisen jälkihoitoon. Jyväskylä: PS-Kustannus

Hansen, T. B., Steenberg, L. M., Palic, S., & Elklit, A. (2012). A review of psychological factors related to bullying victimization in schools. *Aggression and Violent Behavior*, 17(4), 383–387. Saatavilla osoitteesta: <https://doi.org/10.1016/j.avb.2012.03.008> (Viitattu 17.5.2022)

Harcourt S. Jasperse M. & Green V. (2014). "We were Sad and We were Angry": A Systematic Review of Parents' Perspectives on Bullying. Saatavilla osoitteesta: https://www.researchgate.net/publication/261566980_We_were_Sad_and_We_were_Angry_A_Systematic_Review_of_Parents%27_Perspectives_on_Bullying (Viitattu 7.2.2022)

Hatch A. & Wisniewski R. (1995). Life history and narrative: Questions, issues, and exemplary works. Saatavilla osoitteesta: [https://books.google.fi/books?hl=fi&lr=&id=c1-ZX6z-M0EC&oi=fnd&pg=PA113&dq=Hatch+ja+Wisniewski+\(1995\)+&ots=w_Y3blaHqH&sig=ChfQ8YUx_oLFwjIQNK7-OLwX-o&redir_esc=y#v=onepage&q=Hatch%20ja%20Wisniewski%20\(1995\)&f=false](https://books.google.fi/books?hl=fi&lr=&id=c1-ZX6z-M0EC&oi=fnd&pg=PA113&dq=Hatch+ja+Wisniewski+(1995)+&ots=w_Y3blaHqH&sig=ChfQ8YUx_oLFwjIQNK7-OLwX-o&redir_esc=y#v=onepage&q=Hatch%20ja%20Wisniewski%20(1995)&f=false) (Viitattu 16.4.2022)

Heikkinen, H. (2018). Kerronnallinen tutkimus. Teoksessa Raine Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2: Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin, 170–187. Jyväskylä: PS-Kustannus.

Heikkinen, H. L. T. (2002). Whatever is narrative research? Teoksessa H. L. T. Heikkinen & L. Syrjälä (toim.) Narrative research. Voices of teachers and philosophers. SoPhi 67. Jyväskylä: Kopijyvä, 13–28.

Heikkinen, H. L. T. (2015). Kerronnallinen tutkimus. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-kustannus, 149–167.

Herkama, S. (2012). Koulukiusaaminen: Loukkaavat vuorovaikutusprosessit oppilaiden vertaissuhteissa. University of Jyväskylä. Saatavilla osoitteesta: <https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/40393> (Viitattu 10.10.2022)

Herne, K. (2016). 'It's the parents': re-presenting parents in school bullying research. *Critical Studies in Education*, 57(2), 254–270. Saatavilla osoitteesta: <https://doi.org/10.1080/17508487.2014.988635> (Viitattu 25.4.2023)

Hertz, MF., Everett, S., Barrios, L., David-Ferdon, C. & Holt, M. (2015). Association Between Bullying Victimization and Health Risk Behaviors Among High School Students in the United States. *J Sch Health*.

Hietanen-Peltola M. & Pihkala J. (2016). Varhaiskasvatus, koulu ja oppilaitos lasten ja nuorten hyvinvoinnin tukena. Saatavilla osoitteesta: <https://verkkajulkaisut.valtioneuvosto.fi/stm/zine/17/pdf>

(Viitattu 3.2.2023)

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. (2007). Tutki ja kirjoita. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

Höistad, G. & Korpela, S. (2003). Irti kiusaamisen kierteestä: Opas kouluille ja kasvattajille. Kirjapaja.

Isometsä, E. (2014). Depressiiviset häiriöt. Teoksessa Henriksson, M., Lönnqvist, J., Marttunen, M. & Partonen, T. (toim.) Psykiatria. Helsinki: Duodecim, 246–286.

Juva I. (2019). Who can be 'normal'? Constructions of normality and processes of exclusion in two Finnish comprehensive schools. Saatavilla osoitteesta: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-51-5551-1> (Viitattu 27.3.2022)

Juvonen J. & Graham S. (2014). Bullying in Schools: The Power of Bullies and the Plight of Victims. Saatavilla osoitteessa: <https://www.annualreviews.org/doi/abs/10.1146/annurev-psych-010213-115030> (Viitattu 27.4.2022)

Kaski, S. & Nevalainen, V. (2017). Jo riittää: Irti kiusaamisesta ja kiusaajista. Kirjapaja.

Kuurme, T. & Carlsson, A. (2011). Koulu identiteetin muodostumisen tukena. Kasvatus 42 (3), 232–242.

Laaksonen, V. (2014). Lasten vertaissuhdetaidot ja kiusaaminen esikoulun vertaisryhmissä. Jyväskylän yliopisto.

Lahtinen, A., & Rantanen, J. (2019). Tunnetaidot opetustyössä: Opas haastaviin tilanteisiin. PS-kustannus.

Lapin yliopisto. (2021). Kasvatuspsykologia. Saatavilla osoitteessa:

<https://www.ulapland.fi/FI/Yksikot/Kasvatustieteidentiedekunta/Opinnot/Sivuaineet/Kasvatuspsykologia> . (Viitattu 25.4.2023)

Lehtinen, E., Kuusinen, J. & Vauras, M. (2007). Kasvatuspsykologia (2. uud. p.). Helsinki: WSOY Oppimateriaalit.

Lehtonen, T. (2021). Objektiivinen ja subjektiivinen. Saatavilla verkossa: <https://blogs.uwasa.fi/ajatusyhteys/2021/01/06/objektiivinen-ja-subjektiivinen/> (Viitattu 21.3.2023)

Mannerheimin lastensuojeluliitto (2021). Nettikiusaaminen. Saatavilla osoitteesta: <https://www.mll.fi/vanhemmille/tietoa-lapsiperheen-elamasta/hyvinvointia-digijajassa/nettikiusaaminen/> (Viitattu 18.3.2022)

Marini, Z. A., Dane, A. V., Bosacki, S. L., & Ylc-Cura. (2006). Direct and Indirect Bully-Victims: Differential Psychosocial Risk Factors Associated With Adolescents Involved in Bullying and Victimization. *Aggressive Behavior*, 32(6), 551–569. Saatavilla osoitteesta: <https://doi.org/10.1002/ab.20155> (Viitattu 23.8.2022)

Menesini, E. & Salmivalli, C. (2017). Bullying in schools: the state of knowledge and effective interventions. *Psychology, Health & Medicine*, 22(1), 240-253. Saatavilla osoitteesta: <https://doi.org/10.1080/13548506.2017.1279740> (Viitattu 1.9.2022)

Mäki P, Hedman L, Oksanen J, Levälahti E, Laatikainen T, Halme N. (2019). Nuorten ylipaino, itse arvioitu terveydentila ja hyvinvointi – Kouluterveyskyselyn 2017 tuloksia. Tutkimuksesta tiiviisti 29, 2019. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki.

Olweus, D. (2013). School Bullying: Development and Some Important Challenges. *Annual Review of Clinical Psychology*, 9, 751-780.

Opetus- ja kulttuuriministeriö (2017). Kiusaamisen vastaisen työn lähtökohdat perusopetuksessa, toisella asteella ja varhaiskasvatuksessa. Saatavilla osoitteesta: <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/79773/okm12.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (Viitattu 16.3.2022)

Pitkänen, J., Yhteiskuntatieteiden ja kauppatieteiden tiedekunta, Y. I. & Faculty of Social Sciences and Business, D. o. S. S. (2020). Koulukiusaamisen sosiaaliset representaatiot nuorten eläytymiskertomuksissa. Itä-Suomen yliopisto.

Polkinghorne D. (1995). Narrative configuration in qualitative analysis. Saatavilla osoitteesta: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/0951839950080103> (Viitattu 15.5.2022)

Puusa, A., Juuti, P. & Aaltio, I. (2020). Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. [Helsinki]: Gaudeamus.

Raggatt, P. (2006). Multiplicity and conflict in the dialogical self: A life-narrative approach. Baltimore, MD: United Bok Press, 15–32.

Räsänen, A. (2015). Sitä että mitä tunnet itse itsestäsi : nuorten tulkintoja itsetunosta ja sen tukemisen keinoista. Saatavilla osoitteesta: <https://lauda.ulapland.fi/handle/10024/61978> (Viitattu 12.9.2022)

Saarento S., Kärnä A., Hodges E. & Salmivalli C. (2013). Student-, classroom-, and school-level risk factors for victimization. Saatavilla osoitteessa: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/23816233/> (Viitattu 1.4.2022)

Saarento, S., tiedekunta, Y., Sciences, F. o. S., Psykologia, Psychology, laitos, P. j. I. & Pathology, D. o. P. a. S. (2015). Conceptualizing and counteracting the bullying dynamic: Classroom and school contexts matter. Turun yliopisto.

Salmivalli, C. (1998). Koulukiusaaminen ryhmäilmiönä. Gaudeamus.

Salmivalli, C. (2010). Koulukiusaamiseen puuttuminen: Kohti tehokkaita toimintamalleja (2. uud. p.). PS-kustannus.

Salmivalli, C. (2016). Koulukiusaamiseen puuttuminen: Kohti tehokkaita toimintamalleja. 2. uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus

Salmivalli, C., Pöyhönen, V. ja Kaukiainen, A. (2018). KiVa Koulu: Opettajan opas alakoulun 4. luokalle. Turun yliopiston psykologian laitoksen tutkimuksesta käytäntöön -julkaisusarja, 3.

Sanders, J., Malamut, S. & Cillessen, A. (2021). Why Do Bullies Bully? Motives for Bullying. Teoksessa P. K. Smith & J. O'Higgins Norman (toim.), *The Wiley Blackwell Handbook of Bullying: A Comprehensive and International Review of Research and Intervention* (s. 158–176). John Wiley & Sons.

Sanz García, A.I. & Margallo, E. M. (2014) Bullying: What's Going on? A Bibliographic (269–276), Saatavilla osoitteesta: <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1877042814032194> (Viitattu 16.3.2022)

Sapouna, M., & Wolke, D. (2013). Resilience to bullying victimization: The role of individual, family and peer characteristics. *Child Abuse & Neglect*, 37(11), 997–1006.

Shetgiri, R., Lin, H., & Flores, G. (2013). Trends in risk and protective factors for child bullying perpetration in the United States. *Child Psychiatry and Human Development*, 44:1, (s. 89–104).

Szalavitz M. & Perry B. (2011). Born for Love: Why Empathy Is Essential -and Endangered. Saatavilla osoitteessa: <https://megapub.me/show/born-for-love-why-empathy-is-essential-and-endan.html> (Viitattu 18.5.2022)

Terveys ja Hyvinvointilaitos THL (2021). Lasten ja nuorten hyvinvointi. Kouluterveyskysely 2021. Saatavilla osoitteessa: <https://thl.fi/fi/tilastot-ja-data/tilastot-aiheittain/lapset-nuoret-ja-perheet/lasten-ja-nuorten-hyvinvointi-kouluterveyskysely> (Viitattu 20.9.2022)

Teräsahjo, T. & Salmivalli, C. (2002). Tapaustutkimus kiusaamisen vastaisesta interventtiosta Helsingin ala-asteen kouluissa (2. tark. p.). Helsingin kaupungin opetusvirasto.

Thornberg, R., & Knutsen, S. (2011). Teenagers' explanations of bullying. *Child & Youth Care Forum*, 40(3), 177–192. <https://doi.org/10.1007/s10566-010-9129-z> (Viitattu 14.9.2022)

Tietosuojavaltutetun toimisto. (2021). Aineiston hävittäminen, anonymisointi tai arkistointi tutkimuksen päättyessä. Saatavilla osoitteesta: <https://tietosuoja.fi/aineiston-havittaminen-anonymisointi-tai-arkistointi-tutkimuksen-paattyessa> (Viitattu 25.5.2022)

Tukikeskus Valopilkku/Harjulan Setlementti ry. Saatavilla osoitteesta: <https://www.valopilkkuja.fi/> (Viitattu 22.4.2022)

Turun yliopisto. (2021). KiVa Program & University of Turku. Saatavilla osoitteesta: <https://www.kivaprogram.net/> (Viitattu 21.4.2022)

Tutkimuseettinen neuvottelukunta TENK. (2021). Ohjeet ja aineistot. Saatavilla osoitteesta: <https://tenk.fi/fi/ohjeet-ja-aineistot> (Viitattu 1.3.2022)

Tutkimuseettinen neuvottelukunta TENK. (2019). Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2019. Saatavilla osoitteesta: https://tenk.fi/sites/default/files/2021-01/Ihmistieteiden_eettisen_ennakoarviointin_ohje_2020.pdf#%5B%7B%22num%22%3A20%2C%22gen%22%3A0%7D

[%2C%7B%22name%22%3A%22FitR%22%7D%2C-249%2C-74%2C745%2C725%5D](#) (Viitattu 15.2.2023)

Volk, A. A., Dane, A. V., & Marini, Z. A. (2014). What is bullying? A theoretical redefinition. *Developmental Review*, 34(4), 327–343. <https://doi.org/10.1016/j.dr.2014.09.001> (Viitattu 16.5.2022)

Väisänen, A.-M., & Lanas, M. (2021). Dekontekstualisaatio kiusaamiskirjallisuudessa. *Kasvatus*, 52(4), 438–449. Saatavilla osoitteessa: <https://journal.fi/kasvatus/article/view/112377> (Viitattu 12.9.2022)

Äärelä, T. (2012). "Aika paljón vaikuttaa minkäläinen ilme opettajalla on naamalla.": Nuoret vangit kertovat peruskouluajoistaan. Lapin yliopistokustannus.

Liite 1

Oletko ollut koulukiusaaja?

Opiskelen tällä hetkellä Lapin Yliopistossa kasvatustieteiden tiedekunnassa. Maisteriopintoni lähenevät loppuaan ja olen tekemässä maisteritutkintoani varten pro gradu -tutkielman aiheesta ” Mitä selittäviä tekijöitä aikoinaan koulukiusanneet antavat kiusaamistoiminnalleen”. Kyseinen tutkimus on jatkoa kandidattutkielmani aiheelle ”Koulukiusattujen aikuisten kokemuksia kiusaamisen heijastumisesta minäkuvaan”. Tavoitteenani on kirjoitelmien avulla selvittää, minkälaisia syitä koulukiusaamiselle ilmenee. Toivonkin, että Sinulla on aikaa kirjoittaa avoin kirjoitelma koulukiusaamiskokemuksistasi, sekä pohtia mahdollisia syitä, miksi olet koulukiusannut muita. Kirjoitelman saa tuottaa täysin anonymisti. Kirjoitelman pituuden saat itse päättää, mutta toivon sinun käsittelevän kirjoitelmassasi ainakin seuraavia seikkoja:

- Millä koulu-/luokka-asteella olet kiusannut?
- Kuinka kauan näistä kiusaamistilanteista on kulunut (arvio vuosina)?
- Millä tavalla olet kiusannut?
- Oliko kiusaamisen kohteena oppilas vai opettaja?
- Miten kiusatut valikoituivat?
- Oliko kiusaamistoimintasi takana joku motiivi/tavoite? Jos kyllä, mikä?
- Vapaa lopetus, joka muun muassa kiteyttää nykyisen henkilökohtaisen mielipiteesi koulukiusaamisesta ja siihen vaikuttavista syistä

Kaikki kirjoitelmat käsitellään luotettavasti kaikissa tutkimuksen vaiheissa eli tekstien mahdollisista lainauksista poistetaan kaikki tunnistamisen mahdollisuudet. Mikäli Sinulla herää kysymyksiä tutkimukseeni tai kirjoitelman sisältökysymyksiin liittyen, olethan yhteydessä minuun. Kirjoitelmien palautus 15.5 mennessä sähköpostitse osoitteeseen koulukiusaamistutkimus@gmail.com. Kiitoksia avustasi tutkimustani varten!

Emma Molkoselkä

koulukiusaamistutkimus@gmail.com